

Tisdagen den
10 maj 1977

Tisdagen den 10 maj

Kl. 15.00

§ 1 Justerades protokollet för den 29 april.

§ 2 Meddelande om ändring i den preliminära tidsplanen

*Meddelande om
ändring i den
preliminära
tidsplanen*

Om devalveringen

Herr TALMANNEN:

Bordläggningssplena måndagen den 16 och måndagen den 23 maj, som enligt den preliminära tidsplanen skulle börja kl. 15.00, tar sin början kl. 11.00. Därvid besvaras ett stort antal interpellationer och frågor.

§ 3 Om devalveringen

Herr ekonomiministern BOHMAN erhöll ordet för att besvara herr Svenssons i Malmö (vpk) den 12 april anmälda fråga, 1976/77:373, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Svensson i Malmö har frågat statsministern om skälen för och verkningarna av devalveringen av kronan. Denna fråga har överlämnats till mig för besvarande.

Skälen för de i början av april i år vidtagna åtgärderna har utförligt redovisats i den reviderade finansplanen. En beskrivning gavs också i samband med åtgärdspaketets offentliggörande. Men jag vill ändå för herr Svensson upprepa både motiven till åtgärderna och de åsyftade verkningarna.

Redan i den nya regeringens första finansplan i januari i år markerade vi att de stora underskotten i vår bytesbalans kunde göra det nödvändigt med en åtstramning av den inhemska förbrukningen främst efter 1977. Under de månader som gått sedan dess har utsikterna för en internationell konjunkturåterhämtning ökat samtidigt som den bristande balansen i våra egna affärer har blivit alltmer uppenbar. Under det första kvartalet i år uppgick underskottet i vårt varuutbyte med utlandet, dvs. handelsbalansen, till över 1,5 miljarder kronor.

Regeringens bedömning att en successivt ökande andel av våra samlade resurser måste användas för att rätta till balansbristen i ekonomin har således alltmer bekräftats. Med hänsyn till att ekonomisk-politiska åtgärder kräver en viss tidsrymd från beslut tills verkningarna av dem kommer i dagen bedömde regeringen det nödvändigt att i början av april introducera en åtstramning av den ekonomiska politiken.

Regeringen påvisade i finansplanen i januari att vårt kostnadsläge försämrats kraftigt de senaste åren jämfört med de viktigaste konkurrent-

ländernas. Samtidigt har vi förlorat marknadsandelar på både export- och hemmamarknaden. De olika siffror och mätningar av vårt kostnads- läge som gjorts sedan dess har bekräftat den bild vi där gav. Enligt OECD- sekretariatets siffror skulle vårt kostnads- läge ha försämrats med ca 20 % sedan 1974. För att råda bot på en del av denna snedvridning justerades den svenska kronkursen gentemot de s. k. ormvalutorna med verkan från den 4 april i år. Denna korrigering gör de svenska varorna konkurrenskraftigare. Importvarorna blir ca 4 % dyrare och exportvarorna kan bli ungefär lika mycket billigare i förhållande till utländska produkter. Jag anser det som utomordentligt angeläget att exportföretagen utnyttjar möjligheten att sänka sina relativa priser för att uppnå större volymökningar och återvinna förlorade marknadsandelar. Regeringen kommer att med största uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område och tväkar inte att ingripa, om företagen skulle uppträda så, att de åsyftade samhällsekonomiska resultaten äventyras.

En växelkursförändring av det slag som nu genomförs leder dock inte omedelbart till en förbättring av den yttre balansen. Visserligen ökar exportintäkterna, men importleveranserna är på många håll bundna av kontrakt som inte kan annulleras, utan leveranserna måste ske i avtalad ordning. Eftersom importen samtidigt blir dyrare ökar importutgifterna. Det är på sikt som den vidtagna justeringen får en positiv effekt på vår handels- och bytesbalans.

Samtidigt med växelkursjusteringen har åtgärder vidtagits i syfte att hålla tillbaka den inhemska efterfrågan. Mervärdesskatten föreslås höjd från den 1 juni med ungefär 3 procentenheter, räknat på varans pris exkl. skatt, besparingar på den statliga budgeten om ca 700 milj. kr. genomförs, mindre angeläget byggande hålls tillbaka för att dämpa kostnadsstegringarna och ge utrymme för det byggande vi vill prioritera. Regeringen har vidare med Kommun- och Landstingsförbunden tagit upp frågan om hur den kommunala utgiftsexpansionen kan hållas tillbaka och inriktas på att i främsta rummet tillgodose behoven i vad gäller barnomsorg och åldringsvård.

Regeringen har i den reviderade finansplanen redovisat hur de vidtagna åtgärderna ingår i en långsiktig bedömning av hur den externa balansen successivt kan förbättras och den svenska ekonomins styrka återställas. Det samlade åtgärdspaketet medför troligen att vår bytesbalans redan i år blir något bättre än vad den annars skulle ha blivit. De största effekterna kommer dock att falla på perioden efter 1977.

Åtstramningsåtgärderna medför att ökningen av hushållens disponibla inkomster reduceras med ca 1,5 procentenheter vid en lönekostnads- ökning på ca 10 %. Hushållens konsumtion har av konjunkturinstitutet uppskattats tillväxa med mellan 1,5 och 2 %.

Kursjusteringen och mervärdesskattehöjningen medför att prisnivån justeras upp med drygt 1,5 %, mätt mellan årsgenomsnittet för 1976 och 1977. Tillsammans med en snabbare internationell prisstegring och ett antagande om högre lönekostnadsökningar än vad vi tidigare räknat med

innebär detta att prisstegringarna inte kan reduceras jämfört med fjolåret, utan torde hamna på ungefär samma tal, ca 10 %. Detta är i och för sig ytterst beklagligt, men man måste hålla i minnet att detta är det pris vi på kort sikt måste betala för att på litet längre sikt kunna få balans i ekonomin och reducera inflationstakten. De mest utsatta grupperna i samhället drabbas inte heller. Pensionärerna får kompensation genom att pensionerna räknas upp i takt med prisstegringarna och för barnfamiljerna utgår den utlovade höjningen av barnbidragen redan från den 1 juli i år.

Åtstramningspaketet väntas inte få några avgörande effekter på sysselsättningen på kort sikt. På längre sikt innebär det att sysselsättningsminskningen inom industrin torde upphöra. Därmed lättar också kravet på arbetsmarknadspolitiska åtgärder samtidigt som möjligheterna att rädda jobben ute i de mindre industrierna blir större. Skulle temporära problem börja visa sig, vårt land är ju så beroende av vad som sker med den internationella konjunkturen, kommer regeringen inte att tveka att tillgripa alla de medel som står oss till buds för att rädda sysselsättningen.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga.

Jag ställde inte frågan för att få höra herr Bohman upprepa det som många gånger tidigare har sagts utan för att få också de problem som han väsentligen inte tar upp belysta.

Herr Bohman talar om exportindustrins behov. Man kan fråga varför han inte talar om folkets behov – dvs. det folk som skall betala den prishöjning som devalveringen åstadkommer på importvaror? Följdfrågan blir: Vad vill regeringen göra för att kompensera det flertal inom folket som nu förutsätts betala med sänkt levnadsstandard? Eller är det regeringens medvetna avsikt att framtvinga en omfördelning i ekonomin från folkflertalet till exportkapitalet?

Och i så fall: Finns det ingen bättre väg? Varför inte i stället t. ex. införa restriktioner i importen av diverse lyxvaror som flödar in i Sverige? Vore det inte bättre än devalvering, som går direkt ut över dem som redan har det besvärligt?

Och varför måste exportkapitalet kompenseras? Mellan 1960 och 1975 hade Sverige tillika med USA den klart fördelaktigaste lönekostnadsutvecklingen per enhet. Detta måste ha gynnat kapitalbildningen under denna långa period. Åren 1972–1976 höjde den svenska exportindustrin sina priser gentemot världsmarknaden väsentligt mer än lönekostnaderna. Varför skall vi då med devalveringen betala för exportföretagens höjprispolitik?

Exportkapitalet har gjort stora vinster under en lång högkonjunktur. Det har också fått stora subventioner av staten. Det har fördelaktiga skattevillkor. Varför skall då just löntagarna betala ytterligare?

Och vart har slutligen det kapital som företagen ackumulerat under

denna period tagit vägen? Varför har det fritt fått exporteras? Varför gör regeringen inget för att tvinga fram en förnyad sammansättning av industristruktur och produkter? Ett avgörande problem är ju när man skyller på lönerna att man vill dölja ett obehagligt faktum, nämligen att storindustrin alltför mycket kört med sina klassiska produkter – sådant som andra länder många gånger kunnat göra allt bättre. Hur skall man åstadkomma högre förädlingsgrad och kvalitativt nya produkter? Tror herr Bohman att det går om man låter kapitalet flöda ut ur landet, om man devalverar och för en lönepolitik som leder till sänkt levnadsstandard?

Jag skulle uppskatta om herr Bohman svarade på dessa frågor. Herr Bohman har ju för vana att i riksdagens frågestunder inte gå in i replikskiften. Kan han inte göra ett undantag i dag?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om den föreslagna höjningen av mervärdeskatten

Herr ekonomiministern BOHMAN erhöll ordet för att besvara herr *Hermanssons* (vpk) den 12 april anmälda fråga, 1976/77:374, och anförde:

Herr talman! Herr Hermansson har frågat om regeringen anser att en höjning av mervärdeskatten står i god överensstämmelse med givna utfästelser om skattesänkningar.

I regeringens förklaring anges de riktlinjer på vilka regeringspolitiken skall grundas under mandatperioden. På skattepolitikens område anges där i korthet följande:

En skatteomläggning genomförs för 1977.

Skattesystemet måste reformeras. En varaktig skattereform skall innehålla bl. a. sänkta marginalskatter i vanliga inkomstlägen, inflationskydd i skattesystemet samt åtgärder för att hålla tillbaka de kommunala skattehöjningarna.

Avdragsrätt vid beskattning införs för gåvor till ideella och humanitära ändamål.

Det arbete som pågår för att bekämpa skattefusk och skatteflykt fullföljs.

Förslag kommer att läggas fram om vissa lättnader i fråga om arbetsgivaravgifter samt om ändrade skatteregler för familjeföretag. Avvecklingen av den faktiska sambeskattningen fullföljs.

Skatteomläggningen för innevarande år har genomförts. Arbetet inom 1972 års skatteutredning fortsätter. Utredningen presenterade nyligen ett betänkande om indexreglerade skatter, som nu går ut på remiss. Den 27 april inledde regeringen överläggningar med kommunerna i syfte bl. a. att uppnå samförstånd om behovet av återhållsamhet i fråga om kommunala utgiftsökningar – vilket givetvis också har betydelse för den kommunala skatteutvecklingen. Utredning pågår om avdragsrätt vid beskatt-

ning för gåvor till ideella och humanitära ändamål. En proposition har lagts om skattefrihet i visst hänseende för ideella m. fl. organisationer. En proposition har vidare lagts om vissa ändringar vid taxering i första instans, vilken bl. a. torde innebära ökade möjligheter till ingripande mot skattefusk och skatteflykt. Riksdagen har på regeringens förslag beslutat om förlängd reduktion av arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet. Översyn pågår om skattereglerna för familjeföretag. Reglerna för att familjeföretagare skall komma i åtnjutande av särbeskattning har lättats.

De åtgärder på skattepolitikens område som regeringen sålunda hittills vidtagit och det arbete som pågår i detta hänseende står helt i överensstämmelse med i regeringsdeklarationen gjorda utfästelser, vilka i sin tur byggde på den skattepolitik som förordats av de tre regeringspartierna.

Motiven för den mervärdeskattehöjning som regeringen föreslagit i riksdagen är stabiliseringspolitiska. Det samhällsekonomiska läge, som nödvändiggjort bl. a. mervärdeskattehöjningen i det av regeringen presenterade stabiliseringspolitiska paketet, redovisas närmare i den reviderade finansplanen. Jag vill också på denna punkt anknyta till regeringsförklaringen, vari mycket starkt underströks, att den svenska ekonomin står inför svåra problem och att det framstår som en avgörande uppgift att skapa balans i världsekonomin och stärka den internationella konkurrenskraften. Detta är – hette det – en grundläggande förutsättning för att förverkliga en målmedveten reformpolitik och för att trygga samsällsättning och framsteg.

De nuvarande regeringspartierna har ofta hävdat att variationer i mervärdeskatten bör utnyttjas konjunkturpolitiskt. De har också tidigare förordat och medverkat till att mervärdeskatten använts som konjunkturpolitiskt instrument. Lika väl som skatten, då så erfordras, bör kunna sänkas – vilket skedde 1974 – bör den kunna höjas då konjunkturläget så kräver.

Svaret på herr Hermanssons fråga är alltså ja.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Herr Bohman hävdar i sitt svar – för vilket jag tackar – att det står i god överensstämmelse med givna löften om skattesänkningar att höja mervärdeskatten. Jag skulle knappast tro att skattebetalarna ser det på det sättet. Höjningen av mervärdeskatten innebär en kraftig skjuts uppåt på priserna, som redan stigit kraftigt under året bl. a. genom regeringens åtgärd att devalvera kronan. Denna prishöjning drabbar allra hårdast de lägre inkomsttagarna. Mervärdeskatten vänder liksom andra indirekta skatter sin tunga del nedåt. Den tar relativt mera av den lägre inkomsttagaren än av höginkomsttagaren. Det är naturligtvis därför den borgerliga regeringen höjt mervärdeskatten och det är därför herr Bohman inte begriper att det handlar om en skattehöjning.

I sitt svar biter herr Bohman faktiskt huvudet av skammen när han söker bortförklara att höjningen av mervärdeskatten strider mot löftena om en skattesänkning. Det knep han använder är att säga att motiven

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om åtgärder för att
lösa sysselsättnings-
problemen i
Filipstad*

till denna skattehöjning är stabiliseringspolitiska. Hur vi skall bedriva en riktig och effektiv stabiliseringspolitik får vi tillfälle att diskutera när regeringens förslag snart kommer upp till diskussion här i kammaren. Kortfattat vill jag nu bara framhålla att vad den borgerliga regeringen kallar stabiliseringspolitik i själva verket är åtgärder riktade mot de breda folkgruppernas konsumtion och levnadsstandard. Det är *den* man är ute för att sänka. Däremot ingriper man inte mot spekulanterna, mot de stora förmögenhetsägarna, mot de höga inkomsttagarna, inte mot kapitalet.

Oavsett vilka motiven är för att höja mervärdesskatten så är det ju helt klart – i varje fall för människor med vanliga inkomster – att höjningen av mervärdesskatten innebär en skattehöjning. Men allmänheten har utan tvivel fattat herr Bohmans och moderaternas agitation i skattefrågan som ett krav på skattesänkning eller i varje fall stopp för skattehöjningar. Därför är förslaget om höjning av mervärdesskatten inte bara riktat mot de breda lagren; det är också ett flagrant löftesbrott. Men, herr talman, sådana förvånar ju inte längre från den regering som lovade att bromsa prisstegringarna, stoppa marschen in i kärnkraftssamhället och skapa 400 000 nya jobb!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om åtgärder för att lösa sysselsättningsproblemen i Filipstad

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara herr *Jonassons* (c) den 23 mars anmälda fråga, 1976/77:340, och anförde:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat mig på vilket sätt jag är beredd att medverka till att lösa den besvärliga sysselsättningssituationen i Filipstad.

När regeringen sommaren 1976 fick kännedom om rationaliseringsplanerna vid Wasabröd AB, tillsattes en arbetsgrupp med uppgift att undersöka möjligheterna att öka antalet arbetstillfällen i Filipstad, under ledning av landshövding Edberg i Karlstad. Arbetsgruppen har hållit flera sammanträden, bl. a. har den förfrågat sig hos ett 15-tal företag i kommunen om möjligheterna att tidigarelägga investeringar. I några fall har ansökningar om lokaliseringssöd kommit in, och i ett fall, Lesjöfors AB, har en sådan ansökan bifallits av regeringen.

Kommunen har i samarbete med länets företagareförening begärt att få statligt stöd för att uppföra kommunala industrilokaler. Det är enligt gällande bestämmelser inte möjligt att bevilja lokaliseringssöd för att uppföra sådana lokaler. Möjligheterna att uppföra lokalerna som beredskapsarbete får prövas i sedvanlig ordning.

*Om åtgärder för att
lösa sysselsättnings-
problemen i
Filipstad*

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Sysselsättningsläget i Filipstad är oerhört besvärligt, och detsamma gäller ju också för hela östra Värmland och även andra delar av Värmland. Situationen har inte förbättrats under den senaste tiden, utan det är nödvändigt att kraftfulla insatser liksom ett starkt agerande av myndigheterna företas snarast möjligt.

Nu hänvisar arbetsmarknadsministern i svaret till en arbetsgrupp som har arbetat under landshövding Edbergs ledning. Arbetsmarknadsministern säger att arbetsgruppen bl. a. har "förfrågat sig hos ett 15-tal företag i kommunen om möjligheterna att tidigarelägga investeringar. I några fall har ansökningar om lokaliseringsstöd kommit in, och i ett fall, Lesjöfors AB, har en sådan ansökan bifallits av regeringen."

Det är klart att dessa åtgärder är bra, och jag vill gärna tacka för dem.

Men sedan kommer arbetsmarknadsministern in på den fråga som har aktualiserats. Det är de s. k. industrihotellen. "Det är enligt gällande bestämmelser inte möjligt att bevilja lokaliseringsstöd för att uppföra sådana lokaler. Möjligheterna att uppföra lokalerna som beredskapsarbete får prövas i sedvanlig ordning", säger arbetsmarknadsministern.

Det är den sista meningen som jag gärna skulle vilja ha arbetsmarknadsministerns litet klarare uttolkning av. Vilka möjligheter föreligger egentligen? Det är ändå så pass viktigt att den aktuella frågan om industrihotell får sin lösning snarast möjligt, att det skulle vara intressant om arbetsmarknadsministern något vidare ville klarlägga vad som kan vara möjligt att göra mera konkret.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Jonasson säger, att arbetsmarknadsläget är besvärligt i Filipstad. Därför är regeringen också beredd att kraftfullt stödja alla seriösa industriprojekt i Filipstad.

Vi har från regeringens sida – det var industriministern – redan i januari meddelat Filipstadsgruppen att industriinvesteringar i Filipstadsområdet i enskilda fall borde kunna få lokaliseringsbidrag med upp till 50 %. Regeringen kommer dessutom att i enskilda fall försöka ge generösa villkor när det gäller amorterings- och räntebefrielse för lokaliseringsslån och utbildningsstöd. Dessutom bör det vara möjligt att ge sysselsättningsstöd i Lesjöforsdelen av kommunen.

För knappt tre veckor sedan beviljade ju regeringen Lesjöfors AB ett lokaliseringsstöd för en investering på 5,2 milj. kr. i en tillverkningshall och nya maskiner. Stödet utgick med 422 000 kr. i bidrag och 2,8 milj. kr. i lån.

Vi har alltså samma grundläggande värdering av det viktiga i att stödja sysselsättningsprojekt i Filipstad.

När det gäller de kommunala industrilokalerna, som herr Jonasson tog upp, förhåller det sig så, att anslaget på 17 milj. kr. som industri-

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om en enhetlig
prissättning på
petroleumproduk-
ter*

departementet förfogar över är avsett enbart för mindre orter i det inre stödområdet. Dit hör inte Filipstads kommun.

Men jag känner till att kommunen har övervägt en ansökan om att få uppföra lokalerna som kommunalt beredskapsarbete. Om en sådan ansökan kommer in, får den prövas i sedvanlig ordning. Länsarbetsnämnden och arbetsmarknadsstyrelsen kommer först att få lägga fram sina synpunkter, bl. a. mot bakgrund av den rådande situationen på bygg- arbetsmarknaden.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jag noterar med tacksamhet att arbetsmarknadsministern säger att regeringen är villig att stödja alla seriösa framställningar som görs i det här avseendet och ämnar vara generös i sina bedömningar.

Arbetsmarknadsministern säger att det inte är möjligt att ta av de här 17 milj. kr., eftersom Filipstad inte ligger inom det inre stödområdet. I själva verket ligger Filipstad så att säga på gränsen. Förhållandena där är ganska besvärande och inte bättre än på många håll inom det inre stödområdet.

Har man nu möjligheter att få hjälp på annat sätt är det naturligtvis inte mig emot; det är väl bara bra. Jag hoppas då att kommunen kan få regeringens medverkan till konkreta och positiva åtgärder för att klara ut den situation som råder.

Jag vill beteckna arbetsmarknadsministerns senaste inlägg som positivt och tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om en enhetlig prissättning på petroleumprodukter

Herr handelsministern BURENSTAM LINDER erhöll ordet för att besvara herr *Stjernströms* (c) den 19 april anmälda fråga, 1976/77:386, och anförde:

Herr talman! Herr Stjernström har frågat mig, om regeringen avser att genomföra en enhetlig prissättning för petroleumprodukter i landet.

Frågan om utjämning av priset på petroleumprodukter har behandlats i riksdagen vid flera tillfällen. Jag inskränker mig därför till att nämna att statens pris- och kartellnämnd (SPK) på uppdrag av regeringen år 1974 utredde förutsättningarna för ett slopande av gällande orts- och zontillägg. Syftet var att nå en enhetlig prissättning i landet.

SPK:s utredning har remissbehandlats. Det framkom därvid att det föreslagna utjämningsystemet ansågs ha allvarliga nackdelar. Förslaget innebar visserligen att förbrukarna av eldningsolja i inre Norrland skulle få avsevärda prissänkningar, men priset på olja skulle stiga inte bara i södra Sverige och mellersta Sveriges kustland utan även i Norrlands kustland. I ett flertal remissvar påtalades de negativa regionalpolitiska

*Om en enhetlig
prissättning på
petroleumproduk-
ter*

effekter förslaget kunde medföra. Man ansåg bl. a. att risker fanns för att det totala transportarbetet i landet skulle växa utan motsvarande effektivitetshöjning i produktionen. Systemet skulle dessutom medföra tämligen stora administrationskostnader.

Jag har förståelse för att det uppfattas som orättvist att de konsumenterna i vårt land som på grund av strängare klimat och långa reseavstånd konsumerar mer olja och bensin än andra får betala ett högre pris. Samtidigt måste jag dock tyvärr konstatera att någon godtagbar modell för utjämning av priset på petroleumprodukter hittills inte kunnat konstrueras. Regeringen kommer därför att tillsätta en särskild beredningsgrupp med uppgift att förutsättningslöst undersöka vilka möjligheter det finns att åstadkomma en utjämning av prisskillnaderna på oljeprodukter i olika delar av landet utan att man samtidigt måste bygga upp en tyngande och kostsam administration. Beredningsgruppen skall arbeta skyndsamt.

Herr STJERNSTRÖM (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, som jag uppfattar som mycket positivt.

Jag vill understryka, som sägs i svaret, att det uppfattas som orättvist att de konsumenterna i vårt land som på grund av strängare klimat och långa reseavstånd konsumerar mer olja och bensin än andra dessutom får betala ett högre pris för dessa produkter, beroende på att de drabbas av högre transportkostnader.

När det gäller de flesta varor som produceras i Norrlands inland och i Norrland över huvud taget har vi ett transportstöd. Det är ett stöd som har mycket stor betydelse och uppfattas som mycket positivt för utvecklingen av näringslivet i norra Sverige. Men jag vill understryka att detta transportstöd ändå i kronor räknat har betydligt mindre värde än de merkostnader vi har för petroleumprodukterna. För invånarna i Jämtlands län uppgår de extra fraktkostnaderna till avsevärt fler miljoner än för människor i bygder inom den s. k. nollzonen.

Den här frågan har jag ställt tidigare, och då till den socialdemokratiska regeringen. Man lovade nämligen från den socialdemokratiska regeringen att man skulle fullfölja en utjämning, och det skulle ske från den 1 januari förra året. Men det blev ingenting av med detta. Man höll inte löftet. Nu hoppas jag verkligen att den nya regeringen fullföljer det som jag uppfattar som ett löfte i det här svaret – och gör det inte minst mot bakgrund av vad som anförs i regeringsdeklarationen, där det understryks att man skall vidta åtgärder som underlättar förutsättningarna för boende och sysselsättning i alla delar av vårt land. Jag tror att detta då kan vara en bidragande faktor, och jag ber återigen att få tacka för svaret, som jag uppfattar som mycket positivt.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om beredskapen
mot oljekatastrofer*

Herr kommunministern ANTONSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels fru *Fredriksons* (c) den 28 april anmälda interpellation, 1976/77:141, dels herr *Åbergs* (sp) den 27 april anmälda fråga, 1976/77:405, och anförde:

Herr talman! Fru Fredrikson har frågat mig om jag är beredd att för riksdagen redovisa vilka åtgärder som har vidtagits eller eventuellt planeras för att i all möjlig mån reducera de negativa miljöeffekter som kommer att bli följden av det katastrofala oljeutsläppet i Ekofiskfältet.

Herr Åberg har frågat mig vilken beredskap som f. n. finns uppbyggd av de oljeexploaterande länderna – inkl. Danmark och Norge – för att möta oljekatastrofer inom Nordsjöområdet, vilka resurser som den svenska beredskapen förfogar över och hur dessa ingår i det nordiska samarbetet på området samt om jag anser att den nuvarande nordiska katastrofberedskapen mot oljeskador är tillräcklig.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Det okontrollerade oljeutflödet vid borrhullplattformen Bravo på Ekofiskfältet har som bekant stoppats. Hur mycket olja som har flödat ut i Nordsjön under de sju och ett halvt dygn som utflödet varade har inte kunnat anges mera exakt men kan uppskattningsvis beräknas till 15 000, möjligen 20 000 ton.

Av denna kvantitet kan 35 à 40 % beräknas ha avdunstat. Enligt föreliggande rapporter har ca 10 % tagits upp på mekanisk väg.

Dispergeringsmedel – dvs. medel för att lösa upp oljan i vattnet – har använts i mycket begränsad utsträckning och då endast intill oljeborrhullet för att minska brand- och explosionsrisken. Om någon del av oljan har sjunkit är oviss, men det kan inte uteslutas att så har skett eller kommer att ske. Resten, dvs. ungefär hälften av den utflödade oljan, har spritt sig över ett mycket stort område där de yttre delarna av oljebältet har bildat en ytterst tunn oljefilm på någon eller några tusendels millimeter. Denna film visar tydliga upplösningstendenser.

Oljebältet, som relativt snabbt fick den nyssnämnda utsträckningen, har inte visat några tendenser att driva bort från området utan har hela tiden hållit sig på ungefär samma plats inom Ekofiskfältet. Observationer som har gjorts sedan utflödet stoppades den 30 april tyder på att större delen av den alltjämt kvarvarande oljan successivt kommer att självdispergera, dvs. lösas upp i vattnet genom inverkan av vind och sjö. Vilken tid den biologiska och kemiska nedbrytningen av oljan kommer att ta kan f. n. inte anges.

Det är inte heller möjligt att nu ange vilka skador på fisk och det marina livet i övrigt som har orsakats eller kan komma att orsakas av oljeutsläppet. Först sedan pågående hydrologiska och biologiska fältobservationer har genomförts och analyserats kan något mera bestämt sägas härom. Risk för att Sveriges kustvatten kommer att beröras av den utflödade oljan föreligger inte längre och detsamma torde kunna sägas även

om Nordsjöstaternas kuster.

Samtliga länder som omger Nordsjön och Skagerack träffade år 1969 en överenskommelse om bl. a. ömsesidigt bistånd vid åtgärder mot större oljeutsläpp. Förhandlingar om viss modernisering av denna överenskommelse har nyligen påbörjats.

F. n. bedrivs olje- eller gasutvinning i Nordsjön av Storbritannien, Nederländerna, Västtyskland, Danmark och Norge. Av dessa länder har bara Storbritannien och Norge en mera omfattande oljeproduktion.

Såvitt är känt förfogar inte Nederländerna och Västtyskland över nämnda resurser för mekanisk upptagning av olja till havs. Storbritannien har hittills byggt upp sin oljeskyddsberedskap på användning av dispergeringsmetoden. Man förfogar över ett trettio-tal transportabla dispergeringsutrustningar, som kan sättas ombord på bogserbåtar och andra lämpliga fartyg. Viss försöksverksamhet pågår med utrustning för mekanisk upptagning till sjöss.

Danmark har under de senaste åren anskaffat ett antal kompletta system för mekanisk upptagning. Ett system för mekanisk upptagning av olja består i regel av tre komponenter, nämligen länsor för inringning av oljan, anordning för att ta upp oljan ur vattnet samt anordning för att ta emot den olja som har tagits upp ur vattnet. De danska systemen är i första hand avsedda för insatser i Stora och Lilla Bält samt Öresund. I dagarna har erhållits viss utrustning för användning i bl. a. Nordsjön. Man förfogar över tre mindre specialfartyg för oljebekämpning, ca 10 000 m kustlänsor av varierande storlek och ett tiotal mindre oljeupptagare. Utredning pågår om en avsevärd utbyggnad av den danska oljeskyddsberedskapen med materiel anpassad för Nordsjöförhållanden.

Norge förfogar i dag över två kompletta system för mekanisk oljeupptagning till havs. Härutöver disponeras ca 3 500 m större kustlänsor och ett tiotal mindre oljeupptagare. Inom den närmaste framtiden skall upphandling ske av stora kvantiteter oljeskyddsmateriel. Här i ingår bl. a. 25 000 m länsor, varav 10 000 m avsedda för användning till havs, 10 oljeupptagare och fyra specialfartyg för oljebekämpning. Denna materiel skall levereras före den 1 april 1978. Efter denna uppbyggnad disponeras 12 kompletta upptagningssystem avsedda för utsjöbruk. Till dessa resurser, som ägs av staten, kommer materiel som på anmodan av norska staten har anskaffats av de företag som bedriver oljeutvinning på den norska kontinentalsockeln.

Mellan de nordiska länderna gäller sedan år 1971 en överenskommelse om samarbete i fråga om åtgärder mot större oljeförorening av havet. Denna överenskommelse har vid ett flertal tillfällen kommit till praktisk tillämpning vid oljebekämpning i Öresundsregionen och Bottenhavet.

I Sverige har tullverkets kustbevakning ansvaret för åtgärder till havs och i kustvattnen, Mälaren och Väneren för att avvärja eller begränsa skada på grund av utflöde av olja.

För detta ändamål förfogar kustbevakningen över 30 kompletta system för upptagning av olja på mekanisk väg, varav fyra är särskilt utformade

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om beredskapen
mot oljekatastrofer*

för utsjöbruk.

Sammantaget disponerar kustbevakningen ca 2 500 m högsjölänсор, 20 000 m kustlänсор av varierande storlek, 50 oljeupptagare av olika slag, 15 oljeskyddsfartyg, 25 arbetsbåtar, tre pråmar och 14 containers för mottagning av upptagen olja. Materielen är fördelad utmed kusten och förvaras dels ombord på oljeskyddsfartygen, dels i strategiskt belägna förråd. Den kan vid behov snabbt förflyttas från en del av landet till en annan.

I samband med olyckan i Ekofiskområdet ställde kustbevakningen på framställning från Norge två specialfartyg med tillhörande högsjölänсор och oljeupptagare till norrmännens förfogande.

Formerna för samverkan mellan de nordiska länderna vid en större oljebekämpningsoperation är väl förberedda och har såvitt gäller svensk-danskt och svensk-finskt samarbete vid flera tillfällen även prövats i praktiken. Det i dagarna tillämpade norsk-svensk-danska samarbetet i Nordsjön är den första kombinerade operationen på fältet mellan dessa länder.

De år 1971 inledda och sedan dess pågående förberedelserna för samarbete på oljebekämpningsområdet består främst i årligen återkommande sammankomster mellan de ledande tjänstemännen hos de myndigheter som i resp. land har ansvaret för oljebekämpning till havs m. m. Vid det senaste nordiska mötet som ägde rum i Finland hösten 1976 genomfördes ett s. k. operativt spel under den antagna förutsättningen att en "blow out" inträffat i ett borrhorn på Ekofiskfältet. Det stabsmässiga samarbetet mellan de nordiska länderna var sålunda väl förberett när Ekofiskolyckan inträffade den 22 april.

Ännu har inte några gemensamma nordiska övningar i oljebekämpning ägt rum. Emellertid planeras en gemensam dansk-svensk oljebekämpningsövning äga rum under hösten 1977.

På frågan om jag anser att den nuvarande nordiska katastrofberedskapen mot oljeskador är tillräcklig vill jag svara att inget nordiskt land har sin planerade oljeskyddsorganisation helt klar men att det i samtliga nordiska länder pågår en målmedveten uppbyggnad för att kunna möta de situationer som kan uppstå. Även om man i dag kan peka på vissa brister i den samlade nordiska oljeskyddsberedskapen kommer alltså läget bara inom något eller några år att vara väsentligt förbättrat.

Till sist vill jag nämna att jag avser att inom kort ta initiativ till en utvärdering av erfarenheterna från katastroftillbudet på Ekofiskfältet och en undersökning i vad mån dessa erfarenheter bör föranleda någon ändring av de riktlinjer som nu gäller för den svenska beredskapen på detta område. Jag anser även att frågan om de samlade nordiska resurserna på området bör övervägas i nordiskt sammanhang.

Fru FREDRIKSON (c):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet för svaret.

Det är värdefullt att få denna omfattande redovisning av vilka resurser som finns att tillgå och vilka man var beredd att sätta in vid ett så

omfattande oljeutsläpp som det i Ekofiskfältet. Nu informeras vi om att stora delar av oljan i detta fall förgasats eller sjunkit till botten och att utsläppet inte får den omfattande skadeverkan som befarades. Vilka skadorna i realiteten blir vet vi emellertid ännu inte med säkerhet. Jordbruksutskottet har bl. a. besökt forskningsfartyget Argus. Detta kommer denna vecka att gå ut och göra vissa mätningar i vattnen.

Aktiviteten omkring utsläppet har fullt ut visat på behovet av en större beredskap, dels i anslutning till borrhornen, dels för att hämta upp den olja som flyter ut i vattnet. Det har, enligt vad jag förstår, framgått att inget land f. n. har ens en tillnärmelsevis tillfredsställande beredskap och att inte heller de som ansvarar för borrhornen har det.

Vid ett flertal tillfällen har det här i kammaren påtalats att materiel för mekanisk upphämtning av olja inte är tillräckligt vid oljeutsläpp. Därför är det glädjande att man nu inriktar sig på en målmedveten utökning av beredskapen. Denna bör bli så stark att skydd finns som kan sättas in snabbt vid de olika katastrofer som tyvärr inträffar alltför ofta. Sammanlagt är det stora mängder olja som kommer loss.

Som påpekats i herr statsrådets svar har samtliga länder som omger Östersjön och Skagerack en överenskommelse om ömsesidigt bistånd vid åtgärder mot större oljeutsläpp. Samtliga dessa länder liksom de företag som är ansvariga för oljeutvinningen till havs, är för svagt rustade. Det är därför angeläget att Sverige arbetar starkt internationellt för att de samfälliga beredskapsresurserna skall stärkas. Det är verkligen glädjande att av statsrådets svar kunna utläsa att så kommer att ske. Jag vill uttala förhoppningen att det kommer att ske mycket snabbt och att de befintliga resurserna byggs ut till en verkligen stark beredskap för just mekanisk upptagning.

I slutet av 1960-talet talade jag med forskare som ifrågasatte meningen med att söka öka livsmedelstillgångarna i världen samtidigt som det tilläts att havet och dess möjligheter till liv och till att ge föda utsattes för så stora påfrestningar som skedde. Sedan dess har oljeföroreningarna bara ökat.

Havet är ingen resurs som är osårbar och outtömlig. Vi hanterar det dock som om det på naturlig väg skulle kunna läka alla skador vi oförsvarligt förorsakar.

Nu har vi skrämts av detta stora utsläpp. Jag hoppas på verkliga krafttag och på verklig eftertanke om vad som krävs av oss för att åstadkomma det skydd som är nödvändigt. Havets miljö- och säkerhetsfrågor har efteratts – de har skjutits åt sidan, kanske som dåligt räntabla och föga intressanta, kanske därför att problemen till dels har kunnat döljas under havsytan. Ändå kostar detta åsidosättande oss alltför mycket – i miljöförluster och i restaureringar – för att det skall få fortsätta. Enligt en uppgift som jag nyligen såg kostade det 3,5 milj. kr. att ta hand om 19 oljeutsläpp i Brofjorden 1976. Vad de därutöver kostade i förlust av havsmiljö sades det inget om.

Det har tidigare sagts att oljeutsläpp inte kommer att inträffa så ofta

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om beredskapen
mot oljekatastrofer*

– de är olyckshändelser. I årsberättelsen från Havsfiskelaboratoriet i Lysekil finns en uppsats om havsföroreningar. Där berättas att årligen bortåt 5 miljoner ton olja släpps i havet genom exempelvis fartygstrafiken, olyckor, avloppsvatten, spill från oljeindustrierna och från oljeutvinningen. Vi gjordes uppmärksamma på den nu aktuella katastrofen i Ekofiskfältet – den hotade snabbt stora områden. Men spill förekommer ständigt och är omfattande.

Vad som pågår är egentligen en katastrofal ständig nedsmutsning av haven. Vi kan inte behandla denna vår viktiga tillgång hur som helst utan att det får skador som följd. Vi måste, det vill jag gärna upprepa, i alla länder ha tillgång till en sådan beredskap att vi kan göra en långt starkare insats än i dag.

Havet är en näringskälla av betydelse för oss. En förutsättning för att den skall fortsätta att vara det är att dess biologiska liv skyddas för störningar. Norska fiskare rapporterade i september 1976 att 85 % av vissa fiskebankar i Nordsjön numera är omöjliga att tråla på till följd av oljeutspill på havsbotten – spill som läckt ut från oljeutvinningen i Nordsjön. Detta var således före det stora utsläppet i Ekofiskfältet.

Att katastrofen nu inte anses bli så omfattande och att den troligen i ringa omfattning når Västkusten och andra kuster förminskar inte behovet av beredskap. Det är angeläget att den beredskapen inriktas på att oljan skall hämtas upp i de fall där den inte av sig själv sjunker till botten.

Att med dispergeringsmedel medvetet sänka oljan till havets botten anser jag vara en skadlig form av sanering. Att oljan flyttas dit och där skadar växt- och djurlivet, fisktillväxt och fiske är inte försvarbart.

Än en gång ber jag att få tacka för det omfattande och positiva svaret beträffande en utbyggnad av de nödvändiga resurserna för skydd mot oljeskador. Jag har tillåtit mig att dra den slutsatsen att de från beredskapssynpunkt bästa medlen kommer att användas. Jag hoppas att Sverige på detta område vidtar effektiva åtgärder inom landet och med kraft verkar internationellt.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunministern för svaren på mina frågor. Svaren har varit klargörande på en hel del punkter men tyvärr inte på det sätt som jag hade väntat. I stället gör svarens innehåll mig i långa stycken djupt besviken.

Beträffande den inledande, mera refererande delen av svaret har jag ingenting att invända. Det är exempelvis bra att dispergeringsmedel vid olyckan på Ekofiskfältet har använts i så liten utsträckning som möjligt, detta inte minst med tanke på att det finns värdefulla lekområden för en del fiskslag – särskilt sill – öster om det område där oljekatastrofen inträffade. Att oljan vid upplösandet har klumpat sig och att sådana klumpar kan sjunka till botten kan man nog ta för givet. Men dess bättre

ställer väl sådana klumpar inte till samma skada som dispergeringsmedel skulle ha gjort.

Kommunministern konstaterar i svaret: "Risk för att Sveriges kustvatten kommer att beröras av den utflödade oljan föreligger inte längre och detsamma torde kunna sägas även om Nordsjöstaternas kuster." Ja, den här gången hade vi tur tack vare att olyckan inträffade inom ett område av Nordsjön där tidvattnets spel gör att strömmarna vänder varje dag. Det är ett för alla Nordsjöfiskare känt faktum som vi alltid har haft att ta hänsyn till under fiske i denna del av Nordsjön. Jag har själv i yngre dagar tillbringat åtskilliga månader av mitt liv på just detta fält. Men det finns ju oljeborrarn på så många andra ställen i Nordsjön där strömsättningen inte är densamma. Och vi vet inte var en olycka, en "blow out" inträffar nästa gång.

Därmed är jag inne på oljeskyddsberedskapen eller rättare sagt den alltfört rådande bristen på beredskap. Jag ställde tre frågor till statsrådet. Den första frågan löd: "Vilken beredskap finns f. n. uppbyggd av de oljeexploaterande länderna – inkl. Danmark och Norge – för att möta oljekatastrofer inom Nordsjöområdet?"

Den andra frågan löd:

"Vilka resurser förfogar den svenska beredskapen över och hur ingår dessa i det nordiska samarbetet på området?"

Den tredje frågan löd:

"Anser statsrådet att den nuvarande nordiska katastrofberedskapen mot oljeskador är tillräcklig?"

Svaret på den första frågan är nedslående. Västtyskland och Holland har, säger statsrådet Antonsson, såvitt känt ingen egentlig beredskap. Storbritannien har byggt upp något, och – för att citera svaret: "Viss försöksverksamhet pågår med utrustning för mekanisk upptagning till sjöss." Försöksverksamhet nu efter alla dessa år!

Så har vi Danmark och Norge, som jag särskilt nämnde i min första fråga. Där får vi i svaret veta: "De danska systemen är i första hand avsedda för insatser i Stora och Lilla Bält samt Öresund." Jaså! Då har man i första hand tänkt att sitta i lä om danska landet och vänta tills allt är nersölat och oljan har letat sig till innanhaven innan något skulle göras. En förvånansvärd nonchalans!

Men något har ju ändå hänt. Det upplyses i svaret: "I dagarna har erhållits viss utrustning för användning i bl. a. Nordsjön." Så nämns tre mindre specialfartyg, ca 10 000 meter kustlänsor – märk väl *kustlänsor*, inte *högsjölänsor* – och fyra specialfartyg för oljebekämpning. Inte ett ord sägs om dessa fartygs eller båtars storlek, tontal, kapacitet, sjöduglighet o. d. Om jag aldrig hade haft mitt arbete på havet kanske jag skulle ha kunnat känna mig nöjd med dessa formuleringar, men nu känner jag verkligen stor olust inför ett sådant svar.

Så kommer en mening som väl skall vara lugnande: "Utredning pågår om en avsevärd utbyggnad av den danska oljeskyddsberedskapen med materiel anpassad för Nordsjöförhållanden." Men tyvärr blev det för mig

*Om beredskapen
mot oljekatastrofer*

en dålig tröst. I en interpellation år 1972, alltså för fem år sedan, uttryckte jag samma oro som jag hyser i dag för vad som kan hända om oljan kommer lös vid borringarna i Nordsjön. Den som då svarade mig var dåvarande civilministern Svante Lundkvist. Hans svar var i stort sett hållet i samma svepande form och innehöll, liksom svaret i dag, lugnande besked. Men då det gällde beredskapen i grannländerna framhöll han: "Storbritannien, Danmark och Norge är sedan några år i färd med att bygga upp en organisation för detta ändamål, innefattande operativa ledningsorgan, utrustning till bekämpningsfartyg, depåer med oljebekämpningsmateriel m. m." Så långt den dåvarande civilministern Lundkvist.

Alltså har det tydligen inte hänt ett dugg på fem år. Mig förefaller det som om man inte bara legat stilla utan t. o. m. backat, om jag får använda en sjöterm. Då svarades det att man varit i färd med att bygga upp. Nu svaras det att man utreder i Danmark.

Om Norge sägs i svaret att man i dag förfogar "över två kompletta system för mekanisk oljeupptagning till havs". Inte heller här ett ord om vad dessa system egentligen innehåller och omfattar. Däremot följer en mera detaljerad beskrivning av vad man inom den närmaste tiden skall upphandla. Där får vi veta hur många länsor, oljeupptagare och specialfartyg som skall – jag poängterar *skall* – upphandlas inom ett år. Därefter skall Norge, sägs det, disponera över tolv kompletta upptagningssystem avsedda för utsjöbruk. Nu har man alltså bara två! Jag kan förstå de norska myndigheterna som under sådana här förhållanden inte vill tillåta borringar norr om 62 breddgraden. Det kan vara nog att sitta och hoppas på att ingen ny olycka liknande den på Ekofiskfältet skall inträffa under det närmaste året.

Vidare sägs att till dessa resurser, som ägs av norska staten, kommer materiel som anskaffats av de företag som bedriver oljeutvinning på den norska kontinentalsockeln. Vad är det för slags materiel? Har någon av de nordiska regeringarna gjort sig besvär med att ta reda på vilka resurser oljeexploatörerna själva ställer upp med? Har detta materiel en omfattning som svarar mot de stora ekonomiska intressena i sammanhanget? Det är frågor som man har rätt att få svar på.

Som svar på min andra fråga lämnades en värdefull beskrivning – det erkänner jag – av den svenska oljeskyddsberedskapen. Av beskrivningen erfar man bl. a. att vi har 20 000 meter kustlänsor, men endast 2 500 meter högsjölänsor. Sverige gränsar visserligen inte till Nordsjön, men jag vill framhålla att redan det faktum att fartygsolyckor kan inträffa i exempelvis Östersjön, där vi har en lång kust, borde vara orsak till att dessa proportioner ändrades radikalt. Med andra ord: Fler högsjölänsor behövs. I det sammanhanget vill jag gärna säga att det hade varit värdefullt att få veta vilken typ av länsor som mest kommer till användning inom den svenska och även den internationella beredskapen. Inga länsor som hittills konstruerats är hundraprocentigt effektiva i en storm på ett hav som Nordsjön. Detta gäller f. ö. i stor utsträckning även för Östersjön. På det här området måste snara åtgärder vidtas och betydligt ökade re-

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om beredskapen
mot oljekatastrofer*

surser sätts in för en forskning som gör förbättringar möjliga.

Då det gäller frågan om det nordiska samarbetet beträffande oljeskyddsberedskapen hänvisar kommunministern i svaret till det avtal mellan de nordiska länderna som gäller sedan år 1971 och som resulterat i att man övat oljebekämpning i Öresundsregionen och i Bottenhavet. Under sex år har man alltså enbart koncentrerat sig på de oljeutsläpp som kan komma från fartyg – de kan för all del vara allvarliga nog – och man har tydligen helt nonchalerat risken i samband med oljeborrningar i Nordsjön. Jag förmodar att det är dessa övningar i Öresund och Bottenhavet som kommunministern har i tankarna då han litet längre fram i svaret säger: "Formerna för samverkan mellan de nordiska länderna vid en större oljebekämpningsoperation är väl förberedda och har --- vid flera tillfällen även prövats i praktiken."

Ytterligare ett citat ur svaret: "Det i dagarna tillämpade norsk-svensk-danska samarbetet i Nordsjön är den första kombinerade operationen på fältet mellan dessa länder." Man har alltså väntat tills den första svåra olyckan inträffade! Det är verkligen anmärkningsvärt! Det påminner om en brandkår som inte bryr sig om att samöva förrän den får sin första verkligt stora eldsvåda.

Fortsättningsvis lämnas i svaret den uppgiften att alltsedan år 1971 – alltså under sex år – har förberedelserna för samarbete på oljebekämpningsområdet främst bestått i årligen återkommande sammankomster mellan ledande tjänstemän. Detta är en viktig detalj, men långt ifrån till fyllest. Och må olusten och oron förlätas den som en gång har haft sitt arbete på den i hög grad oroliga Nordsjön och som får läsa följande: "Vid det senaste nordiska mötet som ägde rum i Finland hösten 1976 genomfördes ett s. k. operativt spel under den antagna förutsättningen att en 'blow out' inträffat i ett borrhål på Ekofiskfältet. Det stabsmässiga samarbetet mellan de nordiska länderna var sålunda väl förberett när Ekofiskolyckan inträffade den 22 april 1977 ---." Det stabsmässiga samarbetet var alltså förberett. Men hur var det ute på fältet? Det är ju där ute stabsfunderingarna skall omsättas i praktiken! Att döma av vissa uppgifter i massmedia gnisslade det rätt betänkligt på den punkten. Om man skulle resonera lika naivt på andra områden borde vi t. ex. kunna slopa inkallelserna till militärtjänstgöring – i det fallet skulle det kanske kunna räcka med att staben utförde sina operativa spel, och att man började öva soldaterna först när fienden stod vid gränsen.

I min tredje fråga, som var av mer personlig karaktär, uppmanade jag kommunministern att nämna sin egen uppfattning om huruvida den nordiska katastrofberedskapen mot oljeskador är tillräcklig. Svaret på den frågan tolkar jag som ett ärligt nej, att den inte är tillräcklig. Men svaret rymmer samtidigt en stor tilltro till vad som kommer att hända inom bara något eller några år. Jag vill innerligt hoppas att kommunministern får rätt, men för egen del hyser jag starka tvivel – jag måste erkänna det.

De oerhört nedslående fakta som tidigare presenterats i svaret i sin

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om beredskapen
mot oljekatastrofer*

helhet har gjort mig mycket skeptisk. När man låtit så många år förflyta utan att egentligen vidta några vettiga åtgärder som svarar mot riskerna vid oljeborrningarna på Nordsjön – då kan man som vanlig medborgare inte vara annat än orolig. Det är ett stort ansvar som vilar på de olika regeringarna i länderna runt Nordsjön för den påtagliga underlåtenhet beträffande oljeskadeberedskapen som nu blottats. Men även de svenska regeringarna – både den förra och den nuvarande – har här sitt stora ansvar. De undanglidande formuleringarna i dagens svar ger ingen indikation på att den nuvarande regeringen ämnar rätta till bristerna i den förra regeringens oansvariga handlande.

Slutligen, herr talman: Bör inte oljeskadeberedskapen och problemen i samband därmed vara en fråga av absolut högsta prioritet för Nordiska rådet?

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Mitt engagemang i de här frågorna ända sedan 1971 gör att jag finner det naturligt att säga några ord även i den här debatten. Låt mig emellertid först rikta ett tack till kommunministern för att han agerade så kraftfullt och såg till att man samordnade alla de resurser som landet kan förfoga över när det gällde att möta eventuella konsekvenser av den här olyckan i Nordsjön. Det gällde ju att samordna inte bara resurserna inom kustbevakningen utan också inom marinen – jag tänker på fiskarna, som har stort intresse och också stora möjligheter att göra insatser – länsstyrelsen osv.

Det sägs i svaret att faran nu skulle vara över. Låt mig direkt säga att jag nog är ganska skeptisk mot den uppfattningen. Och det vidimeras väl f. ö. av ett uttalande i dagens Göteborgs-Posten där Valter Fryksmark i tullverket säger:

”– Om några veckor är det inte uteslutet att vi kan drabbas av oljan.”

Jag tror också det, och jag vill bara använda detta som ett underlag för att säga: Låt inte beredskapen slappna. Använd den nådatid vi har till att träna upp exempelvis ett par tre fiskelag att använda lämpliga hjälpmedel för att genom trålning eller på annat sätt ta upp de olika klumpar och annat som säkerligen kommer in mot kusterna inom en nära framtid.

Låt mig säga att jag helt kan instämma i det mesta av vad herr Åberg har sagt, så jag tänker inte upprepa det. Varken av tidsskäl eller annat finns det anledning till det, utan jag vill instämma i den kritik som herr Åberg har framfört. Men jag vill också säga att den nuvarande kommunministern naturligtvis inte i någon större mån kan lastas för detta, utan det är gamla försyndelser som vi nu ser effekterna av.

Men jag saknade ändå på en punkt litet detaljer. Den 1 april 1978 räknar Norge med att ha tillgång till 10 000 meter högsjölänsor, fördelade på tolv kompletta upptagningssystem för högsjöbruk. Nu – står det – förfogar Sverige över knappt 2 500 högsjölänsor som kan fördelas på fyra upptagningssystem för högsjöbruk. Men vad tänker sig Sverige att ha

vid utgången av budgetåret 1977/78? Det vore intressant att få veta, men det står ingenting om det. Tänker man fortfarande ligga kvar på de ca 2 000 meter högsjölänsor man påstår sig haft under många herrans år och där det ingenting hänt?

Det är ju också så att Sverige dess värre satsat väldigt mycket på specialfartyg av olika slag. Låt mig i detta sammanhang säga som ett unikum att det naturligtvis var bra att man gav sig i väg till Norge. Man gav sig i väg med båtar som i och för sig är stabila så länge de går fort i sjö men som inte alls passar för att arbeta på därför att de är så ranka att man när de ligger stilla i stort sett har fullt att göra med att hålla sig kvar ombord om det blåser 7–8 sekundmeter. Däremot är ju fiskebåtar och liknande fartyg lämpade att arbeta från, och fiskarna är också vana att arbeta till sjöss. Därför borde man, som jag sagt tidigare, i större omfattning bygga upp det svenska oljeskyddet på att använda de resurser som de svenska fiskarna förfogar över i form av lämpliga båtar och kunnig personal.

Låt mig till sist säga några ord om vilken typ av länsor vi har. Det är alltså så att vi har 2 500 meter högsjölänsor, eller knappt det. Om jag är riktigt underrättad består de flesta av dessa länsor av s. k. free floating booms, den s. k. BP-länsan. Det kan då vara intressant att veta att vid prov som företogs i Nordsjön i oktober av Warren Spring Laboratories konstaterade man, enligt vad som inledningsvis uttalas i den rapport som avgivits, att free floating booms har visat sig inte fungera i högsjösammanhang när det gäller att stänga in olja. Däremot har en svensktillverkad länsa visat sig fungera väl, men denna har såvitt jag vet den svenska tullbevakningen ännu inte funnit anledning att anskaffa.

Herr talman! Jag skall inte gå närmare in på detta. Jag vill bara understryka att jag värderar kommunministerns uttalande att han avser att "inom kort ta initiativ till en utvärdering av erfarenheterna från katastroftillbudet på Ekofiskfältet och en undersökning i vad mån dessa erfarenheter bör föranleda någon ändring av de riktlinjer som nu gäller för den svenska beredskapen på detta område". Jag hoppas att så kommer att ske, att man därvid utnyttjar de erfarenheter som Warren Spring Laboratories undersökningar från i höstas har redovisat och att vi på det viset skall få ett betydligt bättre oljeskydd än det vi f. n. har.

Herr kommunministern ANTONSSON:

Herr talman! Låt mig först säga att jag till fullo delar fru Fredriksons miljöpolitiska bedömningar när det gäller havens värde och betydelse och värdet av det biologiska livet i haven.

Sedan vill jag göra en reflexion när man – särskilt från herr Åbergs sida – framför ganska hård kritik. Den svenska beredskapen har naturligtvis hitintills i första hand varit uppbyggd och dimensionerad för våra egna vatten. Detta måste vi ha klart för oss. Det är naturligt att man lägger en annorlunda aspekt på en långsiktigare uppbyggnad på nordisk bas, men vi har som sagt i första hand tänkt på våra inhemska vatten.

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om beredskapen
mot oljekatastrofer*

När en större oljeutvinning i Nordsjön nu är en bestående realitet – för det måste vi räkna med – konstaterar vi alltså att det första stora oljekatastroftillbudet har inträffat. Då menar jag att detta måste föranleda en mycket allvarlig bedömning av hur man bör lägga upp *dels* den svenska, *dels* den allmänna nordiska beredskapen, dvs. det som ingår i den nordiska konventionen på detta område.

Man kan naturligtvis ställa frågan: Vad hade hänt om tillkallad expertis inte lyckats täta läckan – alltså den expertis som kom från USA, närmare bestämt Texas? Jag tror som lekman att det enda alternativet hade varit att göra ett avlastningsborrhål. Man har sagt att det skulle ta mellan 40 och 60 dygn. Det skulle ha inneburit att det läckt ut mellan 150 000 och 400 000 ton olja under den tiden. Självfallet hade vi då stått inför världens största oljekatastrof hittills. Personligen är jag givetvis benägen att ta in sådana olycksrisiker i den framtida bilden.

Herr Åberg var kritisk och besviken. Ja, jag tycker att herr Åberg bör komma ihåg två saker. Herr Åberg kritiserade Danmark, Norge och Storbritannien. Jag tycker att herr Åberg bör lägga på minnet att det troligen finns en stor gemensam strävan, men att jag, utan att vilja säga någonting politiskt tillspetsat, inte har haft ansvaret för denna beredskap längre än sedan den 8 oktober. Vidare är det inte lämpligt att jag står i denna talarstol och gör politiska värderingar av andra länders uppbyggnad av sin beredskap på detta område. Trots detta är jag naturligtvis som nordisk samarbetsminister helt beredd att ta upp en seriös överläggning med mina nordiska kolleger och de ministrar som i övrigt har ansvaret i våra nordiska länder.

Herr Åberg frågade om exploatörernas beredskap är tillräcklig. Detta är en fråga mellan vederbörande land och exploatörerna, i detta fall bolaget Phillips och den norska staten, och jag vill därför ogärna göra några kommentarer.

Både herr Åberg och herr Torwald frågade om länsornas fördelning på större och mindre länsor. Den totala tillgången i dag på länsor av olika typer uppgår till 27 000 m, fördelat på 2 280 m högsjölänsor, 1 200 m större kustlänsor, 1 885 m mindre kustlänsor och 6 000 m absorberande länsor.

Jag erkänner att man sedan oljeutvinningen i Nordsjön börjat kan diskutera, om vi inte måste öka framför allt andelen högsjölänsor mycket mer än vad som planerats. Jag vill då att ni lägger på minnet att det enligt kustbevakningens plan skall bli en fördubbling av andelen högsjölänsor, och detta bevakas av kommundepartementet.

Det är klart att det alltid är fråga om en avvägning av resurserna. I Sverige har vi emellertid anvisat omkring 33 milj. kr. för anskaffning av just länsor, oljeupptagare, fartyg och annan materiel för bekämpning av olja och även av andra miljöfarliga utsläpp ute till havs och vid kustvattnen. Jag vill också poängtera att för det budgetår som den nya regeringen tar ansvaret för den 1 juli har anslaget för detta ändamål höjts med 2 485 000 kr. och anslaget till beredskap för oljebekämpning till

*Om beredskapen
mot oljekatastrofer*

havs m. m. i sin helhet med 3 milj. kr. Så vi har inte stått handfallna utan insett lägets allvar, men vi hade naturligtvis ingen aning om att den här katastrofen skulle inträffa.

Min slutsats blir att vi kommer att göra allt för att stärka den svenska beredskapen och utvärdera de erfarenheter som vunnits. Jag tycker inte att det är tillfredsställande att bara lita på att det finns fem experter i USA, som tydligen är nästan de enda som kan klara sådana här stora tekniska problem. Man bör även inrikta sig på avancerad utbildning av personal på det här området. Vi skall göra allt vad vi kan för att använda den inköpta materielen på bästa sätt och göra en bedömning av vad som är viktigast med hänsyn till den nya situation som inträtt sedan Norge blivit ett oljeutvinnande land. Samtidigt skall frågan tas upp i ett nordiskt sammanhang.

Herr ÅBERG (f):

Herr talman! Jag är helt på det klara med att kommunminister Antonsson inte har haft ansvaret under längre tid än han varit med i regeringen, men eftersom frågan ställdes till honom och svaret också lämnades av honom, är det ju till honom jag måste rikta mina ord. Av vad jag sade framgår ju att en stor del av min kritik gäller en tidpunkt för fem sex år sedan, då vi som sagt hade en annan regering, även om jag, inom parentes sagt, än en gång vill understryka att jag hade hoppats på litet tuffare tag med en gång från den nuvarande regeringen för att rätta till de underlåtenhetssynder som begåtts under tidigare år. Men i herr Antonssons senaste anförande gavs visst hopp om att man mera allvarligt skall ta itu med dessa frågor.

När det gäller länsorna vill jag klart och tydligt säga ifrån, att man måste tänka fel någonstans när inte ens 10 % av tillgängliga medel går till högsjölänsor i ett land som Sverige. Det är rätt, som herr Antonsson nämnde, att Nordsjön ligger en bit från oss, och att man inte vet så mycket om länsornas egenskaper osv. Men längs den svenska Östersjökusten kan olyckor med tankers när som helst inträffa, och då kan högsjölänsor vara behövliga och komma till användning. Högsjölänsor kan vidare användas invid kusten medan däremot kustlänsor inte kan användas ute på sjön. Därför bör högsjölänsorna enligt min uppfattning prioriteras.

Jag kan förstå herr Antonssons något svåra situation när det gäller att kommentera beredskapen i de andra nordiska länderna, men jag anser att man som vanlig svensk medborgare och även som ledamot av riksdagen har både rättighet och skyldighet att kritisera den dåliga beredskap som vi verkligen konstaterat i de nordiska sammanhangen. Läget på den fronten har såvitt jag vet aldrig tidigare så klart presenterats i kammaren. Nu vet vi hur det ligger till, och därför vädjar jag till herr Antonsson att inte minst i Nordiska rådet göra allt vad som göras kan för att rätta till vad som brister.

Något måste vara fel när år efter år kan få gå utan att man bereder

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om beredskapen
mot oljekatastrofer*

sig på att en olycka kan hända. Vi vet att sådana olyckor har inträffat på många andra håll i världen, och i min interpellation 1972 varnade jag just för en sådan olycka som den som nu har hänt. Detta säger jag inte bara för att peka på vad jag sade då. Jag är kustbo, född på ett av de yttersta skären i havsbandet, och har en stor del av mitt liv varit verksam på sjön, och jag känner därför till dessa frågor. Jag har hela tiden varit djupt oroad för vad som händer om det inträffar en blow out på Nordsjön, som dock är ett av världens oroligaste hav.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Det är ju alltid vanskligt att förlita sig på pressuppgifter. Jag skall återge en uppgift som har gått genom pressen och som visar hur farligt det kan vara.

Det stod t. ex. i en artikel att de svenska båtar som gick till Norge hade 2 500 m högsjölänsor ombord. De skulle alltså ha haft större last av högsjölänsor ombord än vad som motsvarar hela det svenska förrådet av sådana länsor. Det kunde inte vara en riktig uppgift.

Det har också i pressen uppgivits att en av dessa högsjölänsor sjönk. Huruvida den pressuppgiften är riktig eller inte har jag inte kunnat få kontrollerat. Jag vet dock att samma typ av länsor har sjunkit vid ett par andra tillfällen, bl. a. vid Köpenhamn och vid Uddevalla.

Anledningen till att jag gick in i denna debatt var närmast att kommunministern talade om att ungefär 33 milj. kr. hade avsatts till det aktuella ändamålet. Men av dem har såvitt jag kunnat räkna fram – även om jag utgår från ett så högt pris som 200 kr. per längdmeter och räknar med att kanske 50 % har försvunnit under tiden – inte mer än ca 3 milj. kr. använts till länsor. Inte mer än 10 % har alltså använts till inköp av länsor. Det är enligt mitt sätt att se en felaktig användning av pengarna att man i så stor omfattning har förbrukat dem på specialfartyg och annan utrustning. Man kunde bättre ha utnyttjat tillgängliga båtar av olika typer. Jag tänker på marinens båtar, på lotsbåtar och naturligtvis i första hand på fiskebåtar.

Men det är ingen idé att gråta över spilld mjölk. Vad jag tycker är hoppingivande och som jag tar fasta på är, att kommunministern utlovar en utvärdering. Jag hoppas att man i samband med denna också tar hänsyn till bl. a. de erfarenheter från i höstas som Warren Spring Laboratories redovisar i sin utredning. Jag har lämnat denna utredning till departementet och hoppas att den kan beaktas när man skall ta ställning till vilka åtgärder som skall vidtas under det närmaste budgetåret.

Herr kommunministern ANTONSSON:

Herr talman! Jag kan i långa stycken dela herr Åbergs uppfattning när det gäller dimensioneringen av högsjölänsorna. Jag kan göra det därför att det ju har uppstått en radikalt annorlunda situation speciellt sedan den norska utvinningen påbörjades i Nordsjön. Men jag poängterar att stora delar av den svenska beredskapen – det är inte så länge sedan

vi började med detta – är uppbyggd för svenska förhållanden.

Jag vill även understryka att den beredskapsplan som vi har för just högsjölänsorna innefattar en fördubbling. Jag kan här inte säga vilket årtal vi kommer att nå dit, men så snart regeringen bedömer att vi har ekonomiska resurser kommer vi att i meter räknat fördubbla förrådet av högsjölänsor.

Jag vill till herr Torwald säga att såvitt jag förstår föreligger det inga divergerande meningar mellan honom och mig. Jag tycker att man bör pröva alla de typer av länsor som kan arbetas fram. Det finns ju, som herr Torwald har påpekat, svensktillverkade länsor, och jag har inte hos kustbevakningen mött något motstånd mot att pröva även dessa. Jag tror också att det finns inköpt ett antal svensktillverkade länsor.

Men vi skall ju inte stirra oss blinda på att det är kustbevakningen och dess fartyg plus det övriga material som jag har talat om som har ansvaret här, utan det är riktigt att vi vid svårare olyckor kan engagera mycket större resurser, som herr Torwald antydde, från marinen, sjöfartsverket, bogser- och bärgningsbolag, Sjöräddningssällskapet, fiskarbefolkningen – utöver sådana organ som har författningssenlig skyldighet att medverka vid oljebekämpning.

Vi gjorde allt vad vi kunde. Det anordnades i Göteborg mycket snabbt ett sammanträde, där man inventerade beredskapen. Det framkom att utöver kustbevakningens specialiserade resurser kunde man inom något eller några dygn få betydande resurser i fråga om fartyg, helikoptrar m. m. till västkusten. Nästan allt, utom det som vi måste ha kvar vid de fyra orter, som är distriktsorter för beredskapen i Bottenhavet, Östersjön etc., kunde vi inom två dygn destinera till västkusten.

Jag vill slutligen säga att vi är säkert alla besjälade av samma intresse, samma vilja att undvika miljökatastrofer. Men man kommer ändå inte ifrån den tanken att måhända kämpar vi på detta område liksom på många andra områden mot naturkrafter som är så starka att varken jag eller någon annan vågar säga sig att tekniken någonsin i framtiden helt kan skydda oss mot sådana här olyckor. Men vi skall naturligtvis göra allt vad vi kan.

Jag har lovat att på nordisk bas ta upp denna fråga med mina nordiska kolleger såsom samarbetsministrar och de ministrar i övrigt som har det direkta ansvaret. Jag tror att vi efter vad som har hänt kommer att ha ganska lätt att resonera oss samman, eftersom detta är en mycket allvarlig framtidsfråga.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Jag vill gärna med anledning av herr Antonssons senaste inlägg säga att också jag anser att regeringen gjorde vad som kunde göras i den situation som uppstått och med de, bristfälliga, resurser som står till förfogande. I det avseendet vilar alltså ingen skugga över regeringen. Den handlade också snabbt. Det erkännandet vill jag gärna ge.

*Om beredskapen
mot oljekatastrofer*

Men det är resurserna bakåt som jag kritiserar. Där finns det underlåtenhetssynder, som vi kommer att få dras med ytterligare en tid framöver. Jag tog emellertid inte heller upp de miljömässiga aspekterna på detta, eftersom mina frågor rörde sig enbart om beredskapsåtgärderna – jag ansåg att det var tillräckligt att hålla mig till dem. Men jag blir ändå litet oroad när herr Antonsson nu igen säger att vår beredskap efter svenska förhållanden ändå inte är så tokig. Jag vågar påstå att den inte är ens tillnärmelsevis till fyllest efter svenska förhållanden. Visserligen ligger vi inte alldeles nära oljefält och visserligen borrar vi inte efter olja – i varje fall har vi ju inte fått någon olja i Östersjön, när vi har borrar där – men det kan ju inträffa andra olyckor längs den långa Östersjökusten, och även på Kattegatt- och Skagerackusten, vilka gör att den beredskap vi har i Sverige är otillräcklig. Därför är det värdefullt att det skall göras en utvärdering av vad som nu har inträffat. Jag hoppas verkligen att man gör sitt yttersta för att rätta till förhållandena på detta område.

Jag tror att det när det gäller de olika typerna av länsor finns ett område – kanske för STU eller någon annan institution – där man skulle kunna starta undersökningar. Det är ett faktum att ingen högsjölänsa av något slag av dem som finns i hela världen i dag håller i en storm i Nordsjön; det vet vi bara. När Nordsjön bryter – och jag vet vad det vill säga – då hjälper ingenting sådant, men de högsjölänser som nu finns kan naturligtvis förbättras. Jag anser att forskningen på det området bör prioriteras, och det har jag därför gärna velat säga.

Vidare är det väl i det nordiska samarbetet inte ovanligt att Sverige spelar en viss framträdande roll. Jag litar på herr Antonssons ord när han säger att han skall göra vad han kan för att få fart på det här. Med detta får han väl hjälp, inte minst genom den starka kritik som har framförts, särskilt i Norge, gentemot regeringen där på grund av att beredskapen anses totalt undermålig i jämförelse med de stora risker som man löper.

Herr kommunministern ANTONSSON:

Herr talman! Jag vill bara kortfattat säga att det är möjligt att det i en väsentlig detalj föreligger ett missförstånd mellan herr Åberg och mig.

Herr Åberg påstår nu att jag säger att vi efter svenska förhållanden har en mycket bra beredskap. Jag sade, och syftade på, att den svenska beredskapen i huvudsak är uppbyggd för våra egna förhållanden. Det är väsentligt att påpeka detta. In i bilden har alltså kommit det stora nya momentet som vi måste ta hänsyn till, nämligen att oljeutvinningen i Nordsjön är ett faktum sedan några år.

Jag tycker dock fortfarande att den svenska beredskapen i jämförelse med andra länders är ganska hygglig. Jag har inte velat göra någon politisk värdering, men vill herr Åberg, som har kritiserat de andra ländernas

beredskap, för mig påpeka vilket land som har bättre beredskap än Sverige, är jag beredd att lyssna, det vill jag försäkra.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Jag har inte kunnat utvärdera vilka länder som har bättre eller sämre beredskap än Sverige, utan vad jag kunnat konstatera är att *alla* har mycket dålig beredskap i dessa sammanhang.

Om man skall värdera Sveriges beredskap med hänsyn tagen till närbelägna oljekällor ligger vi kanske bättre till än vad man, enligt de uppgifter som har framkommit, gör i Norge och Danmark. Så långt kan jag nog hålla med, men det är inte bra som det är nu.

En sak som herr Antonsson glider undan är problemet med den långa kusten längs Östersjön, som jag har nämnt vid flera tillfällen. Vid eventuella fartygskatastrofer är den beredskap vi har i dag icke tillräcklig.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om ekonomisk gottgörelse åt svenska fiskare med anledning av oljekatastrofen i Nordsjön

Herr jordbruksministern DAHLGREN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Lorentzons* i Kramfors (vpk) den 26 april anmälda fråga, 1976/77:400, till herr arbetsmarknadsministern, dels herr *Åbergs* (fp) den 27 april anmälda fråga, 1976/77:404, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Lorentzon i Kramfors har frågat arbetsmarknadsministern vilka åtgärder man från regeringen kommer att vidta för att förmå de ansvariga för oljekatastrofen i Nordsjön att ekonomiskt gottgöra de förluster som de svenska fiskarna kan komma att åsamkas.

Herr Åberg har frågat justitieministern om vem som enligt internationell juridisk uppfattning är att betrakta som närmast ansvarig för händelser som kan inträffa vid oljeborrning och vilka möjligheter regeringen har att för de svenska fiskarnas räkning begära skadestånd om så skulle bli aktuellt.

Frågorna har överlämnats till mig för besvarande.

Kommunministern har tidigare redogjort för omständigheterna kring olyckan på Ekofiskfältet och beredskapen mot oljeutsläpp i samband med oljeborrning i Nordsjön.

De skador som kan uppstå för fisket genom stora oljeutsläpp är huvudsakligen av tre slag. Först och främst förorenas fiskredskapen av oljan. Ett stort oljeutsläpp kan därför göra det omöjligt att fiska. Vidare kan fiskbestånden på sikt påverkas om oljan skadar ägg och fiskyngel i viktiga lek- och uppväxtområden. Slutligen kan olja som sjunker till botten minska tillgången på näringsämnen och härigenom på sikt skada fiskbestånden.

Nr 127

Tisdagen den
10 maj 1977

Om ekonomisk gottgörelse åt svenska fiskare med anledning av oljekatastrofen i Nordsjön

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om ekonomisk
gottgörelse åt
svenska fiskare med
anledning av
oljekatastrofen i
Nordsjön*

Flera av Nordsjöns fiskbestånd är redan hotade genom överfiskning. Det är därför bl. a. från denna utgångspunkt viktigt att allt som är tekniskt och praktiskt möjligt görs för att förebygga nya oljeutsläpp.

Det förefaller f. n. inte sannolikt att det svenska fisket kommer att lida några omedelbara förluster av det nu aktuella oljeutsläppet.

Enligt 1974 års nordiska miljöskyddskonvention finns möjlighet för bl. a. svenska fiskare att vid norsk domstol föra talan om ersättning för sådan skada på grund av miljökadlig verksamhet som uppkommer i annat nordiskt land än det där verksamheten bedrivs. Konventionen innebär därvid att svenska fiskare som lidit skada genom oljeutsläpp i samband med oljeutvinning på norska kontinentalsockeln inte får ges en oförmånligare behandling från ersättningssynpunkt än t. ex. norska fiskare för motsvarande skada. Vem som i det aktuella fallet är ansvarig får prövas av domstol.

Arbetet med en internationell reglering av ersättningsskyldigheten för aktuell typ av oljeskada har pågått under flera år. I december 1976 antogs i London en konvention mellan staterna i Nordsjöområdet om skadeståndsansvar för dylika skador. Enligt konventionen blir innehavaren av borrhänläggning ansvarig för de skador som kan förorsakas av oljeutsläpp från anläggningen.

Avsikten är att Sverige och vissa andra stater i dessa dagar skall underteckna den nya konventionen. Jag hoppas att konventionen skall kunna träda i kraft under år 1978.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min fråga.

Det har varit intressant att ta del av den interpellationsdebatt som har ägt rum här för en kort stund sedan. Typiskt är också att den huvudagerande i dramat, Phillips Petroleum Company – ett typiskt multinationellt företag av USA-modell – inte har nämnts i sammanhanget. Det är ett världsomspännande företag, som enligt sina egna reklamskrifter genom dotterbolag och partner har olje- och gasintressen i 22 länder på sex kontinenter och intressen i olje- och gasreserver i 14 nationer.

Det är detta multinationella företag som borrar efter olja utanför den norska kusten i det s. k. Ekofiskfältet, och det var dess experter som förklarade att riskerna för en katastrof var näst intill obefintliga.

Så kom katastrofen, och med massmedias hjälp sökte man göra det hela till en fars. Människorna skulle fås att glömma katastrofen. Saken skall snart vara avhjälp, sade man, för vi kallar dit våra verkliga experter, och de klarar den i en handvändning. Experterna fanns givetvis att söka i USA.

Dessa män, som framställdes som amerikanska Västernhjältar, skulle utföra jobbet för fantasilöner. De fotograferades både fram och bak, och deras bilder kablades ut över världen, där pressen – även den svenska – villigt stod till förfogande med publiciteten. Allt var hur välregisserat som helst.

*Om ekonomisk
gottgörelse åt
svenska fiskare med
anledning av
oljekatastrofen i
Nordsjön*

Men all den olja som sprutade ut i Nordsjön talades det allt mindre om, och det gjordes ännu mindre för att samla upp den. Det visade sig att det knappast fanns någon beredskap. Slutligen förklarade man att oljan i stor utsträckning hade dunstat bort. Det gällde miljardvinster för detta multinationella företag, och om fiskarnas försörjning tillspillogavs, så hade det ju ingen större betydelse för detta företag.

Min fråga, som jag ställde den 26 april, gällde ekonomisk gottgörelse för de förluster som de svenska fiskarna kan komma att åsamkas med anledning av oljekatastrofen i Nordsjön. Den besvaras egentligen inte av jordbruksministern. Statsrådet svarar i enlighet med pressmeddelandet från justitiedepartementet den 5 maj. Här heter det bl. a. att den svenska regeringen beslutat att underteckna en konvention, som ålägger den som har anläggning för oljeutvinning från havsbotten skyldighet att ersätta skador som oljan från anläggningen kan vålla. Det framgår inte huruvida oljebolagen är undertecknare eller ej. Denna konvention kan ju inte gälla den aktuella oljekatastrofen i Nordsjön. Alltså är min fråga obesvarad, herr jordbruksminister, och jag hemställer om ett förtydligande.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr jordbruksministern för svaret på mina frågor. Jag är medveten om att det inte är så lätt att svara på dem, för svaren blir kanske hypotetiska.

Men jag är litet förvånad när jordbruksministern säger att det f. n. inte förefaller sannolikt att det svenska fisket kommer att lida några omedelbara förluster av det nu aktuella utsläppet. Det vet man ju ingenting om i dag. Att det inte blir nedsölade redskap, som omnämnes, tror jag att vi kan vara överens om. Men vad som kan komma att hända med ägg och larver på de lekplatser som finns inte så långt ifrån olycksplatsen vet vi ju ännu ingenting om. Det är en sak som biologerna så småningom får tala om för oss. Då kan det visa sig att svenska fiskare blir lidande. Jag är på det klara med att det kommer att bli mycket svårt att utvärdera sådana skadeverkningar och att kunna peka på att man har lidit den och den förlusten genom vad som inträffade.

Jag hade frågat vilka möjligheter den svenska regeringen har att hjälpa till i detta sammanhang. Det får jag inget svar på, utan det hänvisas till att blir det ersättningsanspråk, så får de tas upp i vanlig ordning vid domstol. Skall då de enskilda fiskelagen eller eventuellt organisationerna behöva vända sig till ett annat land för att inför domstol försöka få rätt, så lär det inte bli så enkelt för dem.

Den konvention som är omnämnd kan kanske klargöra en del, men det dröjer ju ännu en tid innan den kommer. Under tiden får vi väl hoppas att det skall klarna. Alla hoppas vi innerligt att det som har hänt inte skall skada fisket den här gången. Men det kan inträffa liknande händelser framöver.

Jag ber ännu en gång att få tacka.

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om ekonomisk
gottgörelse åt
svenska fiskare med
anledning av
oljekatastrofen i
Nordsjön*

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Till herr Lorentzon i Kramfors vill jag säga att det är staten/staterna, inte oljebolagen, som skall skriva under den här konventionen.

Herr Lorentzon är litet ledsen över att jag inte har svarat på hans fråga. Jag menar att jag har gjort det. Jag har hänvisat till den konvention som finns och till den konvention som skall skrivas under. Enligt den konvention som finns har svenska fiskare rätt att vid norsk domstol få ersättningsanspråken prövade, och det är den norska domstolen som avgör vem som är ansvarig.

Till herr Åberg vill jag säga att vad jag har anfört i mitt svar är att f. n. tror vi inte att det blir några skador för fisket. Det är också vad herr Åberg har sagt – inte ens han vet om det blir några skador. I den situationen befinner vi oss nu. Vi får vänta och se och skall naturligtvis hoppas på det bästa.

När det gäller frågan vem som skall föra en eventuell talan vid norsk domstol utgår jag ifrån att fiskarnas riksorganisation ställer upp och hjälper den enskilde fiskaren. Vi skall naturligtvis också från statens och regeringens sida hjälpa till i den mån vi kan och i den mån som det behövs hjälp.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk):

Herr talman! Jag är helt klar över att den konvention mellan staterna kring Nordsjön som vi talar om skall skrivas under av staterna, men min fråga gällde oljebolagen – om dem står det ingenting i svaret. Om konventionen mellan de nordiska länderna står det: "Vem som i det aktuella fallet är ansvarig får prövas av domstol."

Om det räckte behövde man inte någon ny konvention – det är självklart. Enligt den nya konventionen blir "innehavaren av borranläggning ansvarig för de skador som kan förorsakas av oljeutsläpp från anläggningen". Här stämplar man helt bolaget, det multinationella företaget, som den ansvarige, vilket man inte gör i konventionen mellan de nordiska länderna.

Det sägs i svaret att förlusterna för de svenska fiskarna inte är omedelbara. Men hur blir det på sikt? Interpellationsdebatten rörde mycket den frågan. Vi har heller inte fått något svar på den punkten.

Sedan är det en annan sak i detta sammanhang som jag vill ta upp. Gamla fiskevatten i väster tas ifrån de bohuslänska fiskarna. Länder lägger beslag på dessa fiskevatten i kraft av 200-milsgränsen. I nåder får de svenska fiskarna använda dessa vatten några år framöver. Hur det blir i fortsättningen vet man inte. I Östersjön har en stormakt vissa anspråk, där måste mittenlinjen bli resultatet av förhandlingarna.

Under år som gått har framför allt västkustfiskarna blivit styvmoderligt behandlade av regeringen, riksdagen och jordbruksdepartementet. Förmåner som exempelvis norska fiskare har haft har aldrig kommit de svenska fiskarna till del.

Typiskt för hur västkustfiskarna betraktar jordbruksdepartementet och dess inställning till fiskarkåren och fisket är det svar som en fiskare en gång gav på frågan om hans mening om en tidigare jordbruksminister – inte den nuvarande – när denna just hade tillsatts: ”Ja, han klarar nog av att förstå sig på hav och fiske, han har ju vågor i håret.”

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att komma igen, men jag vill ställa en fråga. Jag hade ursprungligen riktat frågan till justitieministern, för jag hoppades att möjligen få veta något om den internationella juridiska uppfattningen när det gäller ansvarsfördelningen vid sådana här tillfällen. Nu begär jag inte att jordbruksministern skall svara på frågan – det är väl omöjligt, ingen av oss har ju någon juridisk utbildning på det här området. Men det hade varit intressant att få veta något litet om detta, för inte minst inom havsrättskonferensen i FN har frågan om ansvaret bollats fram och tillbaka på olika sätt. Det hade varit intressant att få höra hur man på svensk sida ser på sådana här saker, men eftersom justitieministern inte ville svara kanske det inte finns någon klar och deciderad uppfattning i Sverige.

Om man hamnar i den situationen att svenska fiskare blir helt hänvisade till norsk domstol och det blir en dom som friar Phillips, för att använda det exempel som herr Lorentzon i Kramfors varit inne på, och som går emot de svenska fiskarna, men den svenska regeringen har en helt annan uppfattning – hur förfar man då? Är det tillräckligt att en norsk domstol har sagt sitt, eller kan man gå vidare till en internationell domstol i en sådan här i allra högsta grad internationell fråga?

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Får jag bara säga till herr Lorentzon i Kramfors att han blandar ihop de här konventionerna. Den första konventionen, som är den som gäller, är den nordiska miljöskyddskonventionen, och den omfattar de nordiska länderna.

Den andra konventionen, som vi hoppas skall bli undertecknad, är en konvention mellan staterna i Nordsjöområdet. Den pekar klart ut vem som är den ansvarige, nämligen innehavaren av borranläggningen. Det måste väl ändå, herr Lorentzon, betraktas som ett framsteg i en fråga där det har rätt stor oklarhet.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk):

Herr talman! Jag blandar inte ihop det hela. Jag argumenterade på det här sättet: Den gamla konventionen mellan de nordiska staterna var inte tillräcklig. Det är därför man har fått en ny. Men bolagen måste vara med och underteckna och själva godkänna bestämmelserna. Det står ingenting i konventionen om detta. Den kan inte gälla det aktuella fallet i Nordsjön. Det är ju detta fall vi diskuterar i dag, inte vad som

*Om ekonomisk
gottgörelse åt
svenska fiskare med
anledning av
oljekatastrofen i
Nordsjön*

händer om femtio år. På den punkten har jordbruksministern ännu inte svarat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om åtgärder mot översvämningar i Emån

Herr jordbruksministern DAHLGREN erhöll ordet för att besvara herr Rejdnells (fp) den 15 april anmälda fråga, 1976/77:384, och anförde:

Herr talman! Herr Rejdnell har frågat mig om jag har för avsikt att vidtaga åtgärder för att minska riskerna för översvämningar inom Emåns genomrinningsområde.

År 1974 tillkallade dåvarande jordbruksministern en sakkunnig, som skulle utreda möjligheterna att minska riskerna för översvämningar i Emån. Utredningsarbetet är i det närmaste klart. Betänkande med förslag till åtgärder kommer att offentliggöras inom kort.

Betänkandet kommer i vanlig ordning att remitteras till de myndigheter, organisationer och andra som har intressen att bevaka i sammanhanget. Sedan remissyttrandena har kommit in kommer regeringen att ta ställning till förslagen.

Herr REJDNELL (fp):

Herr talman! Till att börja med vill jag tacka jordbruksministern för svaret på min fråga. Genom de svåra översvämningar som just nu förekommer i Bergslagen har måhända intresset för Emån avtagit i viss utsträckning. Men problemen kvarstår.

När jag för snart fyra veckor sedan aktualiserade min fråga var översvämningarna som svårast i Emådalen. Några bilder, som jag visar på TV-skärmen, kan kanske visa hur ortsbefolkningen i Mörlundatrakten kämpade sin kamp mot vattenmassorna och försökte bygga fördämningar och vallar. Framgångarna blev av skiftande karaktär – många fick stora skador på sina fastigheter när vattnet bröt igenom fördämningarna. Somliga fick evakuera och söka sig till säkrare platser.

På många håll fick man ta till båtar för att ta sig till och från sina bostäder. Tyvärr var detta inte alltid det säkraste sättet – i Mörlunda har översvämningarna krävt ett dödsoffer genom drunkning.

De som såg programmet Månadens väder, som visades i TV på valborgsmässoafton, fick en god bild av de stora problem årets översvämningar i Emån orsakat. Det är inte bara fastighetsägare som drabbats – som vanligt får framför allt jordbruket stora problem i och med dessa översvämningar. Åkermarken täcks av slam och försuras, vilket i sin tur försenar bruket av jorden. I vissa fall kan jordbrukarna få gottgörelse i form av skördeeskadeersättning, medan vanliga fastighetsägare får svara för alla kostnader själva. Försäkringarna gäller inte!

Jag vill ställa frågan: Kan jordbruksministern mera konkret svara på

om han har för avsikt att verkligen följa upp den utredning, som vi nu tydligen äntligen får, och inte som sina företrädare bildligt talat låta det hela rinna ut i sanden? Att regeringen kommer att ta ställning tolkar jag så, att åtgärder också kommer att vidtas.

Befolkningen i Emådalen är minst sagt missbelåten med de s.k. utredningar som tidigare påbörjats men som av skilda anledningar lagts ned. I början av 1930-talet gjordes vissa utredningar för att om möjligt begränsa översvämningarna. Några konkreta förslag resulterade inte detta i. 30 år senare – i början av 1960-talet – påbörjades en ny utredning, som av olika skäl aldrig fullföljdes. Den utredning som nu arbetar sedan den 5 april 1974 skall enligt jordbruksministerns svar här i dag inom kort avge sitt betänkande.

Jag trodde att utredningar tillsattes för att klarlägga problematiken och för att framlägga konkreta förslag på åtgärder. Tänk om herr statsrådet här i dag kunde tända ett nytt hopp hos alla de människor som slutat tro på statliga utredare och som med jämna mellanrum ensamma måste föra sin kamp mot naturen! Besvikelsen över den handlingsförlamning som i så många årtionden rått hos de makthavande är så stor, att man nu måste få uppleva något positivt.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Utredningen framlägger ett konkret förslag. Den redovisar att de sammanlagda kostnaderna för de åtgärder som behövs uppgår till drygt 20 milj. kr. i 1975 års penningvärde. I summan ingår årensningar för 9 milj. kr. och invallningar för 11 milj. kr. Utredningen har också kommit fram till att jordbruket kan bära 9 milj. kr. eller knappt hälften av dessa kostnader. Utredningen anser också att det finns ett stort allmänt intresse av att begränsa dessa översvämningar. Därför anser man att stöd bör lämnas när dessa åtgärder skall genomföras.

Det är rimligt att invänta remissinstansernas yttranden innan jag tar ställning till utredningens förslag. Sedan skall vi naturligtvis behandla det i vanlig ordning i departementet och i regeringen.

Herr REJDNELL (fp):

Herr talman! Det är glädjande att man kommit så långt i utredningsarbetet. Jag tolkar jordbruksministerns svar så, att de som nu drabbas och personligen får stå för höga kostnader får möjligheter att disponera de medel som kammarkollegiet har för att täcka förluster på grund av naturkatastrofer.

Det finns många exempel på att privatpersoner, framför allt då lantbrukare, fått stora problem. Jag kan nämna ett som gick genom pressen för en tid sedan. En åker formligen klövs mitt itu, och det kostar tiotusentals kronor att återställa den, något som jordägaren i fråga själv får svara för.

Vi hoppas att vi i fortsättningen skall slippa dessa svåra problem och

att de åtgärder som har förespeglats oss verkligen kommer att vidtas.

Jag tackar ännu en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om blyfri bensin

Herr jordbruksministern DAHLGREN erhöll ordet för att besvara herr Sandbergs (c) den 24 mars anmälda interpellation, 1976/77:124, och anförde:

Herr talman! Herr Sandberg har frågat mig om jag är beredd att medverka till att skyndsamma åtgärder vidtas i syfte att erhålla blyfri bensin.

Det är enligt min uppfattning mycket angeläget att kraftfulla åtgärder vidtas för att minska föroreningarna från biltrafiken. Gjorda undersökningar har visat att föroreningshalterna i våra tätorter i många fall ligger på en nivå som vi inte kan acceptera. Andra undersökningar har visat att avgasutsläppen från bilar i betydande utsträckning överskrider gällande bestämmelser om avgasrening. Regeringen har därför tillsatt en utredning med uppgift att föreslå förbättringar i typbesiktningssystemet. Utredningen skall bl. a. behandla frågor om förbättring av kontrollen av att nya bilar uppfyller gällande avgasbestämmelser. Härutöver har ännu en utredning tillsatts vars uppgift skall vara att allsidigt belysa hälso- och miljöeffekterna av utsläpp av bilavgaser och att föreslå de ytterligare åtgärder som behövs för att minska de luftvårdsproblem som orsakas av bilavgaser.

Frågor om bly och andra tillsatser till motorbränslen regleras enligt lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Den högsta tillåtna halten bly i bensin är sedan den 1 januari 1973 0,4 g/l. Enligt vad jag erfarit överväger produktkontrollnämnden f. n. frågan om viss skärpning av gällande föreskrifter om blyhalten i bensin. En övergång till helt blyfri bensin är emellertid ett tekniskt komplicerat problem som kräver ett relativt omfattande utredningsarbete innan beslut kan fattas. Sådana långtgående restriktioner när det gäller tillsatserna till bensin kan bl. a. påverka motorernas tekniska utformning. Frågan om samordning av dessa bestämmelser och framtida bestämmelser om avgasrening behöver därför prövas. Jag räknar med att detta är en av de frågor som den nya utredning jag just nämnt kommer att få behandla.

Föroreningarna från biltrafiken är som jag inledningsvis berörde ett miljöproblem som kräver kraftfulla insatser. Frågan om bly och andra tillsatser till bensin är en av de viktigaste frågorna i sammanhanget. Jag räknar med att de utredningar som redan pågår och som planeras kommer att ge underlag för ställningstagande i fråga om ytterligare minskningar av blyhalten i bensin.

Herr SANDBERG (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Luftföroreningarna oroar i dag väldigt många människor. Inte minst de föroreningar som härrör från bilismen utgör i dag ett hot mot människor och miljö. Den successiva upplagringen av bly i naturen kan under lång tid framåt få effekter på hälsan hos människor. Riskerna gäller således inte bara dagens generation.

I min interpellation har jag särskilt berört blyet i bensinen. En anledning till det är att denna har en negativ effekt på ansträngningarna att komma åt bilismens andra föroreningar. Katalysisk förbränning av resterande gaser, som nu förekommer i Amerika, är ej möjlig så länge blyet finns kvar i bensinen. Det är därför angeläget att som en tidig åtgärd minska och helst eliminera blyföroreningarna.

Att döma av svaret och av ett uttalande i jordbruksutskottets betänkande 1976/77:26 kommer produktkontrollnämnden att ganska snart föreskriva minskad blyhalt i bensin. Självfallet är jag mycket nöjd med det beskedet liksom med jordbruksministerns positiva inställning till frågan i övrigt. Jag förutsätter att sänkningen sker från nuvarande 0,4 g/l till 0,15 g/l – en sänkning som alltså är möjlig att göra utan alltför omfattande kostnader och svårigheter. Gränsen 0,15 g/l gäller nu i Västtyskland, och det finns ingen anledning att vi i Sverige skulle tolerera högre blyhalter.

Vidare förutsätter jag att beslutet om sänkning kommer snart. Skulle produktkontrollnämnden tveka eller dröja alltför lång tid anser jag det vara en självklar åtgärd för den nya regeringen att ingripa. Efter de uttalanden som har gjorts har jag i dag ingen anledning att tro något annat än att man kommer att ingripa.

Den fråga som skall utredas är väl närmast en sänkning av blyhalten från omkring 0,15 g/l till 0. Enligt uppgifter som jag har fått torde det i dag finnas ersättningsämnen för blyet. Jag tänker då närmast på ämnet metanol, som till en mängd av omkring 15 % i bensin kan ersätta bl. a. blyalkyler. Om detta är möjligt undviker vi de mera besvärliga omkonstruktioner av bilmotorerna som det talas om i interpellationssvaret. Jag vill därför fråga jordbruksministern om han är beredd att även pröva ersättningsämnen till blyalkyler som ett alternativ till ändrade motor-konstruktioner.

Förutom de uppgifter om blyet i bensinen som jag lämnat i interpellationen vill jag här nämna ytterligare följande.

På lång sikt är sannolikt inte de akuta förgiftningarna allvarligast utan den upplagring som sker hos främst mödrar och barn. Enligt ett Sempersymposium 1975 om barn i det moderna samhället anges naturlig blyhalt i blodet hos nyfödda till 0,25 mikrogram/100 ml blod. Hos nyfödda i olika delar av Sverige har medelvärdet uppmätts till 4,4–8 mikrogram/ml, alltså en 30-faldig ökning huvudsakligen beroende på trafikbelastningen. Som jämförelse anges gränsvärdet för yrkesmässig blyförgiftning till mindre än 25 mikrogram/100 ml för vuxna och gränsen för akut blyförgiftning till 80 mikrogram/100 ml.

Barn som tillfrisknat från akut blyförgiftning visar senare, ibland efter

decennier, hög överdödlighet i njurskador samt nervskador och beteenderubbningar.

Internationellt ledande forskare från olika fält har nyligen enats om att luftföroreningar bidrar till att öka lungcancerrisken. Världshälsoorganisationen stöder f. n. på basis av vissa undersökningar tesen att ej mindre än 60–90 % av cancer orsakas av miljöfaktorer. Även om man inte vet hur orsakerna i detalj är fördelade finns det stor anledning att anta att luftföroreningarna och förbränningen av bensin ger såväl cancer som genetiska verkningar.

En annan omständighet som hittills inte syns så mycket i debatten är blyet som bristråvara.

Blyförbrukningen i världen uppgår till ca 3 500 miljoner ton per år. Förbrukningen fördelar sig på en rad olika material och produkter. En stor del av blyet återfinns dock i kemiska föreningar av olika slag. De två vanligaste användningsområdena har anknytning till bilismen, nämligen användningen av alkylbly i motorbränslen och användningen av bly för framställning av batterier. Ca 60 % av blyproduktionen går till dessa två användningsområden.

På uppdrag av Romklubben har en forskningsgrupp vid Massachusetts Institute of Technology sammanställt en rapport om vissa globala resursfrågor. Av denna rapport, Tillväxtens gränser, framgår att världens tillgångar på bly skulle räcka 26 år vid dagens världsförbrukning. Om förbrukningen ökade exponentiellt skulle de kända reserverna räcka i 21 år. Återanvändningen av bly omöjliggörs f. ö. genom utspridningen i naturen. Jag frågar mig om vi inte också av resurshushållningsskäl borde använda blyet på ett annat sätt än i bensinen.

Jag skulle vara tacksam om jordbruksministern ville belysa särskilt frågan om att även ersättningsämnen till bly blev föremål för bedömning, så att måhända även en helt blyfri bensin kan erhållas utan alltför lång tidsutdräkt.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Hur stor sänkningen av blyhalten skall bli är en fråga för i första hand produktkontrollnämnden och utredningen. Jag ser inget hinder för att man får pröva om det är möjligt att använda ersättningsämnen.

Herr SANDBERG (c):

Herr talman! Jordbruksministerns sista svar inger också förhoppningar. Jag är medveten om att de ersättningsämnen för blyet i bensinen som nu diskuteras måste prövas i större skala. Jag tror att detta är vitala frågor av den anledningen att det befintliga bilbeståndet är svårare att komma åt än nya motorer. De senare kan man lättare anpassa till en blyfri bensin.

§ 11 Om åtgärder mot stordrift av svinproduktion

Nr 127

Tisdagen den
10 maj 1977

Herr jordbruksministern DAHLGREN erhöll ordet för att besvara herr Olssons i Sösdala (c) den 1 april anmälda interpellation, 1976/77:132, och anförde:

Herr talman! Herr Olsson i Sösdala har frågat vilka åtgärder jag avser att vidtaga för att motverka en fortsatt utveckling mot specialiserad stordrift i svinproduktionen utanför familjejordbruket.

Utvecklingen inom fläskproduktionen har inneburit att huvuddelen av produktionen har flyttats från mindre jordbruk med blandad djurhållning till dels medelstora jordbruk med specialiserad produktion, dels ett relativt litet antal mycket stora företag. Från senare delen av 1960-talet till i dag har de företag som producerar mer än 3 000 slaktsvin om året fördubblat sin andel av produktionen. Dessa företag svarar f. n. för omkring en fjärdedel av denna.

1972 års jordbruksutredning har behandlat strukturutvecklingen inom vissa grenar av animalieproduktionen. I fråga om slaktsvinsproduktionen bedömer utredningen det nödvändigt att i olika avseenden styra utbyggnaden. Bl. a. anser man att den tillgängliga produktionsvolymen bör styras till vad man kallar utvecklingsbara företag. Utredningen föreslår därför att slaktdjursavgifterna skall kunna differentieras under perioder med besvärande överskott. De större företagen får därigenom stå för en större andel av exportkostnaden. Utredningens betänkande remissbehandlas f. n.

Regeringen avser att i höst förelägga riksdagen proposition om jordbrukspolitiken. Därvid kommer frågan om styrning av svinproduktionen att tas upp.

Herr OLSSON i Sösdala (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret, som jag finner vara i huvudsak positivt vad gäller de synpunkter jag framfört i min interpellation.

Svinproduktionen utgör nog den del av jordbruksproduktionen som lättast går att omvandla för drift i stora enheter. Samtidigt kan inom denna del av produktionen en rationell hantering åstadkommas ganska tidigt, och de vinster man uppnår vid en större drift blir därför väldigt små.

I svaret tar jordbruksministern egentligen bara upp volymproblematiken, dvs. att det i ett läge med överskott är angeläget att begränsa detta och att de stora producenterna därvid skall bära kostnaderna. Den tillgängliga produktionsvolymen bör enligt svaret styras över till utvecklingsbara företag. Jag skulle i det sammanhanget vilja fråga vad jordbruksministern lägger i begreppet utvecklingsbara företag. Det vore liksom intressant att något klarare få utrett vad "ett besvärande överskott" är. Det är ju först vid ett besvärande överskott som jordbruksministern menar att de här åtgärderna skulle sättas in.

*Om åtgärder mot
stordrift av
svinproduktion*

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om åtgärder mot
stordrift av
svinproduktion*

I interpellationen har jag tagit upp några andra synpunkter på fläskproduktionen. Om man, som det sägs i regeringsdeklarationen, skall satsa på familj jordbruket är det angeläget att se till att man bevarar denna produktion som en del av familj jordbruket och att man inte bit för bit ställer detta utanför. Det är viktigt också ur regionalpolitisk synpunkt, eftersom i många av våra glesbygder familj jordbruket utgör stommen i själva näringslivet.

Vad slutligen gäller sjukdomsfrekvensen i de större svinbesättningarna har det gjorts erfarenheter som man inte kan bortse ifrån. Det har visat sig vara besvärligt att hålla samma hälsotillstånd i de mycket stora besättningarna som i de mindre. Detta kan vara betänkligt då man kanske måste öka insatserna av antibiotika och då skadorna på slaktkropparna kan komma att öka. Jag skulle vilja fråga om jordbruksministern delar även dessa synpunkter och om han också vill ta in dem i en bedömning som kan leda till att man ytterligare understryker behovet av att bevara en stor del av fläskproduktionen inom familj jordbruket.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Jag trodde nog att det framgick av det svar som jag har lämnat, men jag kan väl även här säga att jag i olika sammanhang aktualiserat de problem som strukturförändringen inom svin- och fjäderfäproduktion onekligen utgör. Jag har sagt att det givetvis är önskvärt att tekniken utnyttjas för att förbilliga produktionen. Men den koncentration till ett fåtal mycket stora enheter som är på gång inom dessa produktionsgrenar har avvisidor som det inte går att blunda för – den rycker undan ett viktigt produktionsunderlag för familjelantbruket och har medverkat till att skapa ett överskottsproblem, vars kostnader får bäras av hela jordbrukskollektivet. Man måste också komma ihåg att ingen annan industriell produktion har motsvarande pris- och avsettningsgaranti.

Jag erinrar också om att det i regeringsdeklarationen har framhållits att jordbrukspolitiken skall "inriktas på att familjelantbruket skall vara den dominerande företagsformen". Och som jag ser saken innebär det bl. a. att om vi skall kunna slå vakt om familjelantbrukets intressen och ge det en möjlighet att rationalisera så måste vi se till att marknadsutrymmet på animaliesidan inte tas om hand av storproducenterna.

Herr OLSSON i Sösdala (c):

Herr talman! Jag vill tacka jordbruksministern för de här förtydligandena. Jag tror att det är väldigt viktigt för oss att få höra detta från jordbruksministern. Och jag förväntar mig att dessa synpunkter också kommer fram i den proposition som kommer att läggas till hösten vad gäller jordbrukspolitiken.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om förslag till skydd mot trafikbuller

Nr 127

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om förslag till
skydd mot trafik-
buller*

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara fru Anderssons i Täby (c) den 20 april anmälda interpellation, 1976/77:135, och anförde:

Herr talman! Fru Andersson i Täby har i en interpellation frågat mig om och i så fall när jag avser att förelägga riksdagen proposition med anledning av trafikbullerutredningens betänkande.

Trafikbullerutredningen har i delbetänkandet (SOU 1974:60) Vägtrafikbuller föreslagit dels normer för fordons bulleravgivning, dels normer för högsta bullernivåer inom bostäder, arbetslokaler, undervisningslokaler, rekreationsområden och andra utrymmen där människor normalt vistas.

Som fru Andersson har framhållit i interpellationen har betänkandet varit föremål för en omfattande remissbehandling. Remissinstanserna är genomgående positiva till åtgärder som minskar trafikbullerstörningarna.

I fråga om utredningens förslag till normer för fordons bulleravgivning har emellertid från flera håll framhållits betydelsen av att normerna inte utformas på sådant sätt att de kan komma att uppfattas som tekniska handelshinder.

Vidare har ett stort antal remissinstanser framhållit att frågan om kostnadsansvaret för bullerbegränsande åtgärder i trafikmiljön måste lösas innan beslut om åtgärder fattas. Jag vill i sammanhanget nämna att jag har erfarit att trafikpolitiska utredningen (K 1972:07) i sitt arbete rörande kostnadsansvaret även beaktar kostnader för bullerbegränsande åtgärder.

Den snabba utvecklingen av vägtrafiken har på vissa håll och då särskilt i storstadsområdena kommit att medföra inte oväsentliga problem. Jag är självfallet angelägen att medverka till att olägenheterna av trafikbuller så långt möjligt begränsas. Som jag redan har antytt kvarstår emellertid vissa frågor som först närmare måste övervägas. Innan resultatet av dessa överväganden föreligger är jag inte beredd att uttala mig om vilka åtgärder som kan föranledas av utredningens förslag.

Fru ANDERSSON i Täby (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation, vilket tyvärr knappast kan ses som ett positivt svar.

Som herr kommunikationsministern framhåller i svaret har den snabba utvecklingen i storstadsområdena kommit att medföra inte oväsentliga problem. Det finns olika slag av buller. Ur omgivningshygienisk synpunkt definieras buller som "icke önskat ljud". Det påverkar oss människor på olika sätt. Vid höga ljudnivåer under lång tid kan hörselskador inträffa. Buller kan vara samtalsstörande, förorsaka sömnstörningar och framkalla stressreaktioner bl. a. Det kan vara fråga om vägtrafikbuller, tågbuller, flygbuller, industribuller, buller från byggarbetsplatser, buller från arbets-

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om förslag till
skydd mot trafik-
buller*

fordon, utryckningsfordon, bussar m. m., buller från fritidsbåtar och buller från skjutbanor.

Jag har inte för avsikt att gå in på hur dessa olika slag av buller alstras och konsekvenserna härav. Men jag vill uppehålla mig en aning vid vägtrafikbullret, som är oroande och besvärande i all synnerhet för stadsområdena.

Det buller som kommer från en trafikled är beroende av de enskilda fordonens konstruktion, trafikmängden, fordonens hastighet, andelen tunga fordon och trafikledens utformningar vad gäller exempelvis lutningar och korsningspunkter. Vi vet att den tunga trafiken ger upphov till höga bullertoppar, som i sin tur påverkar ekvivalentnivån. Vi har bullerspridningen, där ljudets utbredning bl. a. är beroende av förekommande avskärmning och markytans beskaffenhet samt vind- och temperaturförhållanden.

När den statliga trafikbullerutredningen 1974 avlämnade sitt betänkande avseende vägtrafiken ställdes stora förväntningar på förslagen, i all synnerhet i förortskommunerna till Stockholm. En del av dessa kommuner har också ambitiöst upprättat egna miljövårdsplaner. Det gäller exempelvis Täby kommun, vars plan har fyra avsnitt. Planen behandlar 1) vatten, 2) buller, 3) luft och 4) avfall och hälso- och miljöfarliga varor. Bulleravsnittet intar en framskjuten plats.

Hur skall man då kunna förverkliga de bullersanerande åtgärder som är nödvändiga? Det är en fråga som många kommuner ställer sig. Här måste kommunerna få besked om kostnadsansvaret. För Täbys del – och med hänvisning till den plan som upprättats där – är de bullersanerande åtgärder som föreslås, förutom vissa trafikreglerande åtgärder, även uppförande av vallar och skärmar samt förbättring av fasadisoleringar genom tätning och fönsterbyten. Dessa åtgärder har beräknats kosta 4,7 milj. kr. Trots de här – som det kan synas – relativt omfattande åtgärderna är det inte möjligt att tillgodose den föreslagna långsiktiga kommunala målsättningen, ungefär 30 decibel inomhus, men ett eventuellt genomförande torde trots detta innebära avsevärda förbättringar i jämförelse med nuläget.

Det kan inte vara rimligt att kommunen, med den genomfartstrafik som vi har på Norrtäljevägen, själv skall stå för dessa kostnader. Som jag ser det borde vägverket ha ansvaret för kostnaderna särskilt på de vägsträckningar som redan är byggda och där genomfartstrafiken är stor. Det är ju inte bara fråga om den tunga lastbilstrafiken och bullertrafiken utan också om de bilburna boende norr om Täby kommun. Jag kan även i detta sammanhang, för att ta ytterligare ett exempel, nämna Solentuna kommun, där vi har E 4 med genomfartstrafik som betjänar den regionala trafiken och även godstrafik från stora delar av landet och där vi har bullermattor över så gott som halva kommunen.

I sitt svar sade kommunikationsministern att han är "angelägen att medverka till att olägenheterna av trafikbuller så långt möjligt begränsas". Jag vill då fråga: I vilka avseenden? Förväntas planverket framkomma

med synpunkter eller rekommendationer beträffande vägtrafikbuller?

Så har vi kostnaderna. Är kommunikationsministern också beredd att medverka till att staten, helt eller delvis, står för kostnaderna för bullersanerande åtgärder?

Slutligen den fråga som jag ställde i min interpellation: När kan en proposition förväntas föreligga i ärendet?

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! De problem som tagits upp i interpellationen är mycket omfattande, och därför har jag begärt ordet för att framföra några synpunkter utöver dem som redan lämnats. Jag skulle också vilja hänvisa till trafikbullerutredningen och dess betänkande om vägtrafikbullret.

Många kommuner har kartlagt bullersituationen, och därvid har det visat sig att i många av våra tätorter överskrids de högsta värden som trafikbullerutredningen föreslagit för befintlig miljö. Jag skall inte närmare gå in på lidanden som de bullerstörda människorna utsätts för. Vi kan ju dagligen läsa om psykiska besvär, sömnlöshet, allmän ned-sättning av trivseln, störningar m. m.

Svaret på interpellationen var kanske inte så positivt som interpellanten tänkt sig, och jag skulle för min del också vilja ställa en direkt fråga till kommunikationsministern:

Är statsrådet beredd att i avvaktan på ett riksdagsbeslut ge kommunerna besked om att statliga medel till bullerskyddande åtgärder skall kunna utgå till projekt som kommunerna finner så angelägna att vidta att man inte kan vänta på en proposition i frågan? Dessa försök skulle då prövas i efterhand tillsammans med de aktuella projekten. Bestäm-melserna skulle kunna gälla åtgärder som påbörjas t. ex. efter den 1 juli innevarande år.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga till mitt svar, men eftersom det har ställts några direkta frågor skall jag försöka att besvara dem.

Fru Andersson i Täby frågade i vilka avseenden jag ville medverka till att olägenheterna så långt möjligt begränsas. Som jag sade i svaret gäller det en fråga som kommer att behandlas av den trafikpolitiska ut-redningen. Sedan utredningens betänkande framlagts kommer frågan att i första hand övervägas inom departementet, varefter regeringen kommer att ta ställning.

Fru Andersson i Täby frågade mig, om jag var beredd att medverka till att staten betalar kostnaderna eller en del av dem. Jag vill emellertid erinra om att det rör sig om utomordentligt stora kostnader. I fråga om Täby kommun gäller det 4,7 milj. kr. Använder man sig av trafikbul-lerutredningens beräkningar och utgår från att de av utredningen upp-ställda immissionskraven sannolikt inte kan uppfyllas på länge, finner man att det är fråga om en total kostnad på 1,5 miljarder kronor per år under en tioårsperiod. Med hänsyn till det ekonomiska läge som detta

land befinner sig i sedan något år tillbaka torde det stå ganska klart för var och en att man inte utan noggranna överväganden kan besluta sig för så stora åtaganden från samhällets sida.

Slutligen frågade fru Andersson i Täby när vi kan förvänta ett principiellt ställningstagande från regeringen, och då hänvisar jag, som jag gjort så många gånger förut från denna talarstol, till att det kommer en trafikpolitisk proposition till hösten, förhoppningsvis i oktober, och där kommer naturligtvis även denna fråga att behandlas.

Av detta mitt senaste uttalande framgår väl att mitt svar till herr Mellqvist måste bli att vi f. n. inte kan göra några utfästelser eller uttalanden i avvaktan på ett slutligt avgörande och en begäran om anslag från riksdagen utan måste ge oss till tåls – och det får också kommunerna göra – till dess att riksdagen i höst tar ställning till detta.

Fru ANDERSSON i Täby (c):

Herr talman! Det är, herr kommunikationsminister, inte bara vår kommun utan flera andra kommuner runt Stockholm som har planer på detta område. De vet vad som skall göras, och det behövs inte fler utredningar för detta, men vi klarar inte av det ekonomiskt. Det är till oss ute i kommunerna som människorna kommer med sina klagomål, och det gäller också i bullerfrågor.

I första hand bör staten ersätta kostnaderna för bullersaneringsåtgärder i äldre befintlig bebyggelse, där bullret kommit till efter det att bebyggelsen uppförts. Det gäller inte nyexploateringsområden, där vi i dag som regel planerar in utgifterna för bullervallar osv. i de gemensamma kostnaderna på ett annat sätt än tidigare.

Jag vet att vi har ett svårt ekonomiskt läge och att det här gäller rätt stora pengar. Men det gäller ju stora pengar också för kommunerna, och jag har en känsla av att dessa har mycket svårt att vänta på att någonting skall ske. De bullerstörningar som förekommer i våra förortskommuner är stora och väcker oro hos dem som planerar och ansvarar för miljöfrågorna.

Herr kommunikationsministern nämnde att frågan om olägenheter från trafikbuller skall övervägas. Jag hoppas att dessa överväganden leder till positiva resultat. I övrigt får vi tydligen avvakta vad trafikutredningen kommer att säga i sitt betänkande till hösten. Jag hoppas att trafikbullret där kommer att sättas in i ett större sammanhang och att man kommer att ta upp fördelningen av kostnadsansvaret mellan staten och kommunerna i detta avseende.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om import av gas från Sovjetunionen

Nr 127

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om import av gas
från Sovjetunionen*

Herr statsrådet JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr *Lövenborgs* (–) den 20 april anmälda interpellation, 1976/77:136, och anförde:

Herr talman! Herr *Lövenborg* har frågat mig om det pågår några kommersiella förhandlingar om import av gas från Sovjetunionen och, om så inte är fallet, om jag är beredd att ta initiativ till att sådana förhandlingar skall komma till stånd.

Det halvstatliga naturgasbolaget Swedegas AB har löpande kontakter med den sovjetiska organisation som handhar frågor om export av naturgas. I september 1976 besökte representanter för Swedegas Moskva. Man fick då beskedet att den kvantitet naturgas på ca 1 miljard m³ om året som tidigare hade ställts i utsikt från sovjetisk sida inte kunde levereras. Enligt vad jag har erfarit planerar bolaget ett nytt besök i Moskva i nästa vecka. Det finns alltså ett positivt svenskt intresse för att inleda förhandlingar om köp av naturgas från Sovjetunionen.

Uttalanden från sovjetiskt håll tyder på att man på grund av bristande överföringskapacitet har svårigheter att öka sina leveranser till Västeuropa under 1970-talet. Därefter kan utsikterna komma att förbättras. Sovjetunionen har en mycket stor del av de totala naturgasreserverna i världen inom sitt område och ett intensivt arbete pågår för att kunna nyttiggöra dessa tillgångar. Sovjetunionen framstår som en av de viktigaste potentiella leverantörerna av naturgas till Sverige. Svenska regeringen kommer mot denna bakgrund att arbeta för att frågan om import av sovjetisk naturgas kan få en snar lösning.

Herr *LÖVENBORG* (–):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på den ställda interpellationen. Jag uppfattar det som positivt.

I min interpellation antydde jag att vårt land "missade tåget" när det tidigare fanns betydande möjligheter och ett stort sovjetiskt intresse för export av gas till Sverige. Den slutsatsen dras på goda grunder och på basis av information från säkra källor.

Vid ministerpresident Kosygin's besök i Sverige meddelades att man då var beredd att diskutera leveranser av naturgas fr. o. m. 1978, men ännu tidigare fanns erbjudanden om gasleveranser från Sovjetunionen. Ett svagt svenskt intresse samtidigt som Sovjetunionen träffade avtal med andra länder om betydande gasleveranser innebar att Sverige mer eller mindre kom i bakgrunden i den här frågan från sovjetisk synpunkt sett.

Detta är nu något som jag inte rimligtvis kan lasta energiminister Olof Johansson för, men energiministern är som bekant anhängare av tanken på att utnyttja nya energikällor, och då finns det ju anledning att med kraft och allvar aktualisera frågan om import av gas även från Sovjetunionen. Som energiministern säger har Sovjetunionen en mycket stor del av de totala naturgasreserverna inom sitt område, och då måste det

*Om import av gas
från Sovjetunionen*

ju också vara viktigt att vi i vårt sökande efter alternativa energikällor riktar våra blickar åt det hållet. Detta bör vi göra av flera skäl. Naturgasen är en mycket ren produkt, som inte inverkar negativt på miljön. Den är från den synpunkten en mycket bättre produkt än oljan.

I slutbetänkandet från 1968 års utredning om rörtransport av olja och gas hette det bl. a. så här:

”De stora vinsterna från luftvårdssynpunkt vid övergång från olja till naturgas uppstår emellertid i fråga om utsläppen av svaveldioxid. Förbättringen kan där bli av storleksordningen tusen gånger. År 1970 uppgick det totala svaveldioxidutsläppet i landet till ca 865 000 ton och därav svarade de tjocka eldningsoljorna för 623 000 ton. År 1980 beräknas förbränningen av oljor – exkl. utsläppen från industriella processer – med en antagen oförändrad svavelhalt ge upphov till ett svaveldioxidutsläpp på ca 1 093 000 ton, varav från tjocka oljor ca 930 000 ton. Utgår man ifrån att svavelhalten i oljorna trappats ned till maximalt 1 % blir motsvarande siffror ca 509 000 ton respektive 431 000 ton. Om man antar att naturgas introduceras i Sverige och att förbrukningen når ca 8 miljarder m³ per år 1980, innebärande att gasen tar över ca en tredjedel av marknaden för tjocka eldningsoljor, skulle de angivna värdena för svaveldioxidutsläppet från sådana oljor minska i motsvarande mån.” – Det är ju väldigt betydande och intressanta siffror.

Gas kan användas till mycket. De största avsättningsmöjligheterna finns inom storstadsregionerna genom direkt distribution i stadsgasnäten, för industriellt bruk och för att ersätta bensin i bilar. Det sistnämnda har ju lika mycket som det andra en miljömässig aspekt, eftersom gasen är en ren produkt som inte vid förbränning släpper ifrån sig några nämnvärda föroreningar.

Jag skall inte lägga ut texten om gasens fördelar och möjligheter, eftersom energiministern med all säkerhet är väl insatt i de frågorna. Det finns dock ytterligare en synpunkt som jag skulle vilja anföra i frågan.

Jag vet att förberedelser och undersökningar om import av gas även från annat håll pågår. Det tycker jag också är bra, men från svensk synpunkt bör det finnas ett ekonomiskt intresse av att även förbereda import från Sovjetunionen. Jag ser det som ett viktigt intresse, som ett intresse för arbetarklassen, att vi tar till vara varje möjlighet att öka handeln med de socialistiska länderna. Ökad handel med de länderna skapar flera arbetstillfällen och bättre ekonomisk stabilitet.

Den kapitalistiska världen vrider sig nu i krisernas konvulsioner, och att öka handelsutbytet med de krisfria marknaderna inom den socialistiska gemenskapens länder måste mot den bakgrunden framstå som en högst angelägen och viktig svensk målsättning. Import av gas måste betalas med svenska varor, och det betyder sysselsättning för svenska arbetare. Det har exempelvis nämnts möjligheter att delvis betala importen genom att tillhandahålla rör till rörledningar. I vilken omfattning det ligger inom möjligheternas ramar undandrar sig min bedömning, men visst är tanken intressant, inte minst mot bakgrunden av den rådande

krisen inom järn- och stålindustrin.

Jag skall stanna här, eftersom det inte finns någon anledning för mig att polemisera mot energiministerns svar, även om det inte innehöll någon särskilt utförlig redogörelse för målsättningen på området. Det halvstatliga bolaget Swedegas AB, som enligt svaret nu i Moskva skall fortsätta att förhandla om gasimport, bör väl rimligtvis ha med sig något konkret att förhandla om, något svenskt bud som den andra parten kan studera.

Jag vill slutligen bara hoppas att energiministern i fortsättningen gör vad som är möjligt för att import av gas också från Sovjetunionen skall kunna förverkligas så snabbt som möjligt.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Bara några korta kommentarer.

Det är viktigt att vi inte missar tåg på det här området – det har jag sagt i tidigare debatter om naturgasen. Tyvärr har ju intresset för naturgas hittills varit relativt ljust på en del håll i Sverige. Det enda skälet till att så har varit fallet som jag kan se som acceptabelt är att vi inte hittills har haft något naturgasledningsnät som medgett en introduktion i stor skala. I ett ögonblick då vi är medvetna om att de traditionella energikällorna sinar eller är oacceptabla av andra skäl och då vi står inför en period som vi måste överbrygga innan vi kan komma fram till större kvantiteter av förnyelsebara energikällor är det emellertid alldeles klart att naturgas är ett intressant alternativ.

Mot denna bakgrund har regeringen målsättningen att försöka få fram tillräckligt underlag för ett ställningstagande angående introduktion av naturgas i större skala i Sverige. Gör vi inte ett sådant ställningstagande under de närmaste åren, så har vi missat tåget igen, för att använda Alf Lövenborgs ord. Naturligtvis gäller det här vad vi kan uppnå försörjningsmässigt och miljömässigt och om vi kan få ekonomiskt rimliga villkor.

De tänkbara alternativa gasleverantörerna kan givetvis komplettera varandra, så att man får en flexibilitet i det försörjningssystem som man bygger upp och inte blir ensidigt beroende åt något håll. Därmed uppnår man en förstärkning av den svenska försörjningstryggheten. Byter man samtidigt ut en del av oljan mot naturgas, skulle också detta verka i den riktningen att försörjningstryggheten skulle öka.

Det nya som har kommit in i bilden efter det att diskussionerna med Sovjetunionen fördes förra gången är att vi nu, som herr Lövenborg säkert känner till, har börjat samtal om rörledningar och introduktion i första hand i södra Sverige. I tilläggsbudget 3, som nu ligger på riksdagens bord, begär regeringen att 10 milj. kr. skall anvisas för förprojektering av ledningar i Danmark. Alternativen är antingen direkt förbindelse med kontinenten eller en stickledning till den av Norge planerade samlingsrörledningen.

Detta är alltså det nya i situationen. Jag kan försäkra att jag kommer att hålla mig löpande informerad om de diskussioner som under den

Nr 127

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om import av gas
från Sovjetunionen*

Tisdagen den
10 maj 1977

*Om import av gas
från Sovjetunionen*

närmaste tiden skall föras med Sovjetunionen, och jag avser att i ett senare skede personligen ha direktkontakt med de sovjetiska myndigheterna.

Herr LÖVENBORG (–):

Herr talman! Energiministern och jag är tydligen helt överens om bedömningen att det har rått ett alltför svagt intresse tidigare. Jag vill tolka svaret och repliken så att man i fortsättningen kommer att visa större intresse och större ambitioner.

Jag är helt övertygad om att möjligheterna var långt större tidigare och att vi, som jag förut sade, missade tåget när man verkligen hade kunnat få avtal om stora gasleveranser. Men man kan ju åka i fatt och kliva på tåget igen, och det är det jag tycker att vi skall göra. Jag tolkar också energiministern så att han har samma ambition.

Med i bilden finns nu självfallet saker som inte ligger på energiministerns bord, exempelvis frågan om långfristiga krediter. Det är ett faktum att flera västeuropeiska länder i detta sammanhang har sträckt sig mycket långt. Erbjudanden i den riktningen kan möjligen också i dagens läge spela en roll för den nya förhandlingsomgång som nu skall inledas.

Jag är säker på att energiminister Johansson har ambitionen att undersöka möjligheterna att få tillgång till denna alternativa energikälla även från det här hållet. Jag har ju inte samma rädsla för kärnkraften som energiministern, men statsrådets inställning i den frågan bör väl tjäna som en särskild drivfjäder för satsning på miljövänlig gas. Oljan är verkligen inget alternativ för miljövännen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1976/77:147 till utrikesutskottet

§ 15 Föredrogs och hänvisades
Förslag
1976/77:19 till finansutskottet

§ 16 Föredrogs men bordlades åter
konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:42
finansutskottets betänkanden 1976/77:19–25
skatteutskottets betänkanden 1976/77:44 och 47
utrikesutskottets betänkanden 1976/77:18 och 19
socialutskottets betänkanden 1976/77:34 och 35
kulturutskottets betänkanden 1976/77:41 och 45
utbildningsutskottets betänkande 1976/77:22
trafikutskottets betänkanden 1976/77:22 och 24
jordbruksutskottets betänkanden 1976/77:29 och 30
näringsutskottets betänkande 1976/77:30

§ 17 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1976/77:146.

Nr 127

Tisdagen den
10 maj 1977

§ 18 Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1976/77:46 med anledning av motion om begränsning av rätten till avdrag för kommunalskatt för vissa juridiska personer

Justitieutskottets betänkanden

1976/77:25 med anledning av motioner om översyn i skilda hänseenden av rättegångsbalken m. m.

1976/77:29 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till kriminalvården jämte motioner

1976/77:30 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till vissa byggnadsarbeten för kriminalvården

1976/77:31 med anledning av propositionen 1976/77:88 om ändring i brottsbalken (övervakningsnämnds verksamhetsområde)

1976/77:33 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser justitiedepartementets verksamhetsområde

1976/77:34 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Kulturutskottets betänkande

1976/77:43 med anledning av propositionen 1976/77:80 om insatser för samerna jämte motioner

Utbildningsutskottets betänkanden

1976/77:21 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till sameskolor

1976/77:23 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt gäller utbildningsdepartementets verksamhetsområde

1976/77:24 med anledning av propositionerna 1976/77:59 och 1976/77:108 såvitt gäller anslag till forskning och utvecklingsarbete för högskoleutbildningen, m. m. jämte motioner

1976/77:25 med anledning av propositionerna 1976/77:100 och 1976/77:108 såvitt gäller anslag till fortbildning m. m. jämte motioner

1976/77:26 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till framtidsstudier

1976/77:27 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Jordbruksutskottets betänkande

1976/77:23 med anledning av propositionen 1976/77:95 med förslag om vissa industri- och sysselsättningsstimulerande åtgärder såvitt avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Näringsutskottets betänkanden

1976/77:35 med anledning av propositionen 1976/77:95 i vad avser vissa industristimulerande åtgärder jämte motioner

1976/77:36 med anledning av propositionen 1976/77:100 i vad avser anslag till företags- och branschfrämjande åtgärder, m. m. jämte motioner

1976/77:37 med anledning av propositionen 1976/77:61 om åtgärder för den manuella glasindustrin jämte motioner

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1976/77:26 med anledning av propositionen 1976/77:95 om vissa industri- och sysselsättningsstimulerande åtgärder, såvitt propositionen hänvisats till arbetsmarknadsutskottet, jämte motioner

1976/77:27 med anledning av motion om införande av en arbetstrygghetsavgift

§ 19 Anmäldes och bordlades

Motion

1976/77:1640 av herr *Palm* med anledning av propositionen 1976/77:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1977/78, m. m. (kompletteringsproposition)

§ 20 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 9 maj

1976/77:147 av herr *Palme* (s) till herr statsministern om energipolitiken:

I valrörelsen gjorde centerpartiet långt gående utfästelser i två mycket viktiga avsnitt av energipolitiken.

När det gäller kärnkraften innebar dessa utfästelser följande:

1. En avvecklingsplan upprättas för aggregaten 1–5.
2. Aggregat 6 (Barsebäck 2) laddas inte.
3. Byggandet av aggregaten 7–10 avbryts så snart kontrakten kan brytas.
4. Aggregaten 11 och 12 skall stanna på ritborden.

Genom dessa åtgärder skulle, enligt ett bestämt löfte från nuvarande statsministern, kärnkraften vara helt avvecklad 1985.

Den på så sätt uppkomna bristen i elförsörjningen skulle, enligt centern mer än väl kunna täckas genom en sparplan, som centern började tala om under sommaren 1976, för omkring ett år sedan. Denna sparplan omtalades ofta under valrörelsen. Den lades emellertid aldrig fram för väljarna.

I valrörelsens slutskede sammanfattade nuvarande statsminister Fäll-din centerns energipolitik på följande sätt:

”Vi säger att kärnkraften behövs inte. Genom ett tioårsprogram sparar vi in mer energi än vad alla 13 kärnkraftsaggregaten ger.”

Sedan valet har nu närmare åtta månader förlutit. Det första riksmötet sedan det borgerliga regeringsövertagandet är snart slut.

Centern har således haft god tid på sig att genomföra viktiga delar av sina vallöften. Den borgerliga regeringen har haft alla möjligheter att skapa en energipolitik präglad av klarhet och fasthet.

För centerns del borde följande åtgärder ha vidtagits, om dess löften i valrörelsen varit allvarligt menade och sakligt grundade:

- a. En avvecklingsplan skulle ha varit utarbetad.
- b. Laddningen av aggregat 6 skulle ha stoppats.
- c. Byggandet av aggregaten 7–10 skulle ha stoppats.
- d. liksom arbetena på aggregaten 11 och 12.

Vidare borde man

- e. ha lagt fram den sparplan som skulle ha gjort kärnkraften onödig.

Vi kan nu konstatera att centern på ingen punkt har levt upp till de moraliskt upplåsta löfterna och utfästelserna i valrörelsen.

Det som hänt är i stället följande:

I. Från energikommissionen har beställts en avvecklingsplan men endast som ett av flera alternativ för framtiden.

II. Aggregat 6 har laddats.

III. Byggandet av aggregaten 7–10 har fortsatt.

IV. Aggregat 11 byggs vidare om än i långsammare takt.

V. Aggregat 12 byggs sannolikt vidare utan statsgarantier men med de garantier som villkorlagen och det fortsatta byggandet av aggregat 11 innebär.

När det gäller sparplanen har vidare bostadsministern nu förklarat att inte heller löftet om en proposition till vårriksdagen kommer att infrias.

Energiolitiken är en central och mycket viktig politisk fråga. Den är viktig för våra möjligheter att uppnå ett ökat välstånd, en vidgad jämlikhet, en fortsatt stark ekonomi och ett konkurrenskraftigt näringsliv.

Energiolitiken ställer vidare stora krav på planering. Beslut måste fattas i god tid. Besked och direktiv måste vara klara och entydiga.

Detta är viktigt inte minst för att vi skall kunna bemästra de risker som är förknippade med all energiproduktion och om vi skall nå goda resultat i energisparandet.

Den betydelse energiproduktionen har ställer dessutom stora krav på att allmänheten får en bred och korrekt information om regeringens energipolitik, om dess åtgärder och motiven för dem.

Vi kan nu konstatera att centerns löften från valrörelsen inte har infriats. Det har i sak varit bra, ty ett genomförande av dessa löften skulle ha betytt ett allvarligt hot mot vår energiförsörjning och därmed också mot vår ekonomiska utveckling.

Att centerns vallöften övergivits har emellertid inte lett till att re-

geringen lagt fast en saklig och långsiktig energipolitik. Genom att regeringen på alla sätt sökt dölja centerns reträtter i energipolitiken har ovisshet inför framtiden blivit ett hot mot energiförsörjning och ekonomi. Denna onödiga ovisshet om framtiden har redan lett till stora ekonomiska förluster, till otrygghet och förlorad arbetsglädje för många arbetare och tjänstemän, till osäkerhet i näringslivet om den framtida energiförsörjningen.

Det är därför hög tid för regeringen att skapa klarhet om dess intentioner. Det måste göras innan riksmötet avslutas i juni.

Jag skall i denna interpellation inte ta upp den från demokratisk utgångspunkt så viktiga frågan om centerns löftesbrott i energipolitiken. Centerns agerande har varit föremål för en omfattande debatt, som har klarlagt den fulla omfattningen av detta svek och även av dess konsekvenser för tilltron till demokratin i vårt land.

Men en annan för demokratin viktig fråga är hur regeringen medvetet sökt skapa oklarhet i energifrågan och gång på gång undandragit sig det självklara demokratiska ansvaret att ge besked till allmänheten och till riksdagen.

I januari ställde jag en fråga till statsministern om hans löfte att kärnkraften skulle vara avvecklad 1985. För att undvika en diskussion om viktiga frågor i detta sammanhang hänvisade han mig till riksdagsdebatten om villkorspropositionen: "Den här diskussionen tar vi i anslutning till villkorspropositionen." När denna debatt kom visade det sig att herr Fälldin inte ens var närvarande i riksdagshuset, långt mindre antecknad på talarlistan.

När Ingvar Carlsson och Birgitta Dahl i riksdagen diskuterade energisparande med den regeringsledamot som har ansvaret för energisparandet och därmed för en viktig del av energibalansen, dvs. förhållandet mellan behov av och tillgång på energi, fick de höra att "frågorna om energibalansen är inte mitt bord".

På ett möte med medlemmar i centerns ungdomsförbund, som refererades i TV, förklarade energiministern att det är stopp för byggandet av kärnkraftsreaktorer. Någon tid senare förklarar han att det elfte aggregatet skall få anslag av regeringen för att byggas vidare.

Enligt samma uttalande av energiminister Olof Johansson tisdagen den 3 maj 1977 kommer statliga garantier inte att lämnas för byggande av reaktorn Oskarshamn 3. Vidare meddelade energiministern att vattenfallsverket fått i uppdrag att inleda förhandlingar med övriga delägare i Forsmarks Kraftgrupp AB angående ändrad planering av Forsmark 3-projektet. Enligt meddelanden i pressen den 4 maj kommer laddningen av aggregaten Ringhals 3 och Forsmark 1 att uppskjutas.

Denna vilseledande information och ovilja att besvara frågor och diskutera energipolitik är allvarlig ur demokratisk synvinkel, ty den försvårar en fri debatt och den motverkar att kunskap sprids i denna viktiga fråga.

Det vore beklagligt om en bred allmänhet inte kan få klarhet i centrala energipolitiska frågor innan riksmötet åtskiljs.

Jag vill därför ställa följande frågor till herr statsministern. Frågorna är utformade så, att de ger möjlighet till konkreta besked i sak.

1. Står statsministern fast vid löftet att kärnkraften skall vara avvecklad 1985?

2. Varför har inte regeringen redovisat någon sparplan trots att proposition utlovades till vårriksdagen?

3. Hur många kärnkraftsreaktorer motsvarar det sparande av elkraft som skulle bli följden av planverkets förslag?

4. Kommer regeringen att acceptera tvångsåtgärder av det slag som finns med i planverkets förslag?

5. Är det försvarbart att lägga ned 8–13 miljarder kronor i kärnkraftverk som inte skall användas?

6. Vad är den konkreta innebörden av att vissa utbyggnader av kärnkraftverk skall ske i långsammare takt? Hur påverkas sysselsättningen, företagens organisation, den tekniska säkerheten vid ifrågavarande reaktorer, samt kostnaderna?

7. Vad avses med uttrycket att villkorslagen inte skall tillämpas drakoniskt?

8. Kommer regeringen att tillåta laddning av ytterligare aggregat under innevarande valperiod?

9. Om förvaring av det högaktiva avfallet enligt regeringens mening kan lösas på ett tillfredsställande sätt, är statsministern då beredd att godta ett utnyttjande av kärnkraften?

10. Det bortfall av elektrisk ström som orsakas av ett försenat igångsättande av kärnkraftsaggregat måste täckas av en ökad förbränning av olja. Hur många ton olja måste vi ytterligare förbränna om ett kärnkraftsaggregat fördröjs ett år, hur stora blir kostnaderna i utländsk valuta och hur stora blir utsläppen av svavel, tungmetaller och andra miljögifter?

§ 21 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 9 maj

1976/77:436 av herr *Hermansson* (vpk) till herr statsministern om de anställdas inflytande vid beslutet om sammanslagning av Volvo och SAAB-SCANIA:

Anser regeringen att de anställda beretts möjlighet att reellt påverka frågan om sammanslagning eller inte av Volvo och SAAB-SCANIA?

1976/77:437 av herr *Hermansson* (vpk) till herr statsministern om maktkoncentrationen genom sammanslagning av storföretag:

Tisdagen den
10 maj 1977

*Meddelande om
frågor*

Anser regeringen att sammanslagningen av Volvo och SAAB-SCANIA står i god överensstämmelse med vad som sades i regeringsförklaringen av den 8 oktober 1976 om att motverka enskild maktkoncentration?

1976/77:438 av herr *Hermansson* (vpk) till herr statsministern om beslutanderätten inom storföretag:

Anser regeringen att det finns några som helst skäl för att det avgörande inflytandet över ett företag av AB Volvo-SAAB-SCANIA:s storlek bör ligga hos enskilda finansintressen?

den 10 maj

1976/77:439 av fru *Lantz* (vpk) till herr socialministern om tillsynen av småbarn:

Var tionde småbarnsmamma i Storstockholm lämnar sina barn under sex år delvis utan tillsyn på dagen. Nästan var femte kvinna med barn i skolåldern under tolv år lämnar barnen utan tillsyn efter skolans slut. Dessa uppgifter är hämtade ur socialstyrelsens levnadsnivå- och miljöstudie (SOMI) i Stockholms län och visar en skrämmande bild av förhållandena för många barn och föräldrar.

Vad ämnar socialministern göra för att ändra denna situation?

1976/77:440 av fru *Leijon* (s) till herr arbetsmarknadsministern om ändring av jämställdhetsbidraget:

Jämställdhetskommittén föreslog i mars månad vissa förändringar av det s. k. jämställdhetsbidraget, bl. a. en höjning till 14 kr. I riksdagsdebatten den 24 mars sade statsrådet Ahlmark: "Regeringen är beredd att nu snabbt vidta förändringar av det slag som jämställdhetskommittén har föreslagit."

Jag vill fråga herr arbetsmarknadsministern:

Vad är anledning till att regeringen ännu inte genomfört de förändringar av jämställdhetsbidraget som utlovades redan i mars månad?

1976/77:441 av fru *Leijon* (s) till herr arbetsmarknadsministern om åtgärder mot arbetslösheten bland ungdom och invandrarkvinnor:

Statistiska centralbyråns undersökningar visar att arbetslösheten bland ungdomar med utländskt medborgarskap är skrämmande hög. Situationen på arbetsmarknaden för invandrarkvinnor inger också oro.

Jag vill fråga herr arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit och vad planeras för att komma till rätta med den höga arbetslösheten bland ungdomar och kvinnor med utländskt medborgarskap?

1976/77:442 av fru *Leijon* (s) till herr statsrådet Ullsten om utredningen inom Europarådet om barns medborgarskap:

Enligt nuvarande lag får barn utländskt medborgarskap vid födelsen om föräldrarna är gifta och fadern är utländsk medborgare. Denna bestämmelse har kritiserats från skilda håll. När frågan behandlades i riksdagen våren 1976 framhöll utskottet att starka skäl talar för att barn skall få svenskt medborgarskap om någon av föräldrarna är medborgare här i landet. Utskottet ansåg emellertid i likhet med föredragande statsrådet att det pågående arbetet inom Europarådet skulle avvaktas innan en ändring av den svenska medborgarskapslagen närmare övervägdes.

Europarådets expertkommitté för medborgarskapsfrågor har avslutat sitt arbete. Dess rapport har behandlats av kommittén för juridiskt samarbete (CCJ) som i sin tur överlämnat rapporten till ministerkommittén.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga herr statsrådet Ullsten:

När kan det pågående arbetet inom Europarådet i fråga om barns medborgarskap beräknas vara avslutat?

1976/77:443 av herr *Larsson* i Öskevik (c) till herr budgetministern om översvämningarna i Örebro län:

Vårfloden har medfört svåra översvämningar och vattenskadorna i vissa delar av Örebro län. Egnahemsägare, industrier, jordbrukare och kommuner drabbas av skadeverkningar på grund av vattenmassorna. Situationen måste betecknas som en katastrof för berörda områden. I de flesta fall täcker inga försäkringar uppkomna skador utan dessa får bäras av de enskilda eller av samhället. Det är nödvändigt att staten tar på sig en betydande del av de ekonomiska konsekvenserna för att inte mera bestående problem skall uppstå för enskilda människor, företag och kommuner.

Med stöd av det anförda vill jag till herr budgetministern ställa följande fråga:

Vilka initiativ ämnar budgetministern ta för att förhindra långsiktiga ekonomiska problem till följd av översvämningkatastrofen i Örebro län?

1976/77:444 av fru *Flodström* (s) till herr budgetministern om översvämningarna i Örebro län:

Vårfloden har förorsakat omfattande översvämningar i norra Örebro län. Såväl enskilda som företag och kommuner har drabbats. De hotas av stora ekonomiska förluster, som ej täcks genom normala försäkringar. Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till herr budgetministern:

Avser regeringen att snabbt ingripa med katastrofhjälp för att bistå de översvämningssdrabbade?

Nr 127

Tisdagen den
10 maj 1977

*Meddelande om
frågor*

1976/77:445 av herr *Hermansson* (vpk) till herr statsministern om frågeinstituten i riksdagen:

I proposition 1973:90 med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m. heter det i bilaga I om grundlagberedningens motiv till förslag till riksdagsordning:

”Frågeinstitutens betydelse kan för närvarande sägas ligga i de möjligheter de ger riksdagen, särskilt oppositionen, till information, till debatt, till framförande av skilda intressen, till initiativ och till kritik av regeringen. Samma syfte bör instituten tjäna i framtiden.”

Frågeinstituten kan givetvis inte tjäna detta syfte om statsråden t. ex. vid besvarande av ställda frågor begränsar sig till att läsa upp i förväg skrivna deklARATIONER och vägrar att gå in i sakdebatt med frågeställaren. Ett sådant förfarande gör institutet med frågor rätt meningslöst och är dessutom nonchalant mot riksdagen.

Med hänvisning härtill ställer jag följande fråga till herr statsministern:

Hur ser regeringen på frågeinstituten i riksdagen, särskilt då institutet med frågor?

§ 22 Kammaren åtskildes kl. 17.43.

In fide[m]

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert